

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота магістра з китайської філології

на тему:

**СТРУКТУРНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОМОНІМІВ І
ПОЛІСЕМІЧНИХ СЛІВ У СУЧАСНОМУ КИТАЙСЬКОМОВНОМУ
ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ**

Студента групи Мкит 52-23

факультету східної і слов'янської філології

денної форми навчання

Освітньої програми

Східна філологія: китайська мова і

література, переклад, методика навчання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша - китайська

Тепленка Дениса Валентиновича

Науковий керівник:

к. п. н., доц. Шевченко К.В.

Допущений до захисту

« ___ » _____ 2024 року

Завідувач кафедри

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОМОНІМІЇ ТА ПОЛІСЕМІЇ В ЛІНГВІСТИЦІ	6
1. 1. Проблема визначення поняття омонімії та полісемії.....	6
1. 2. Тенденції розвитку теорії полісемії та омонімії.....	16
1.3. Розмежування понять омонімії та полісемії.....	21
1.4. Причини та способи виникнення багатозначності.....	29
Висновки до першого розділу.....	34
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ПОЛІСЕМІЇ ТА ОМОНІМІЇ	37
2. 1. Методологія дослідження омонімії та полісемії в китайській та українській мовах.....	37
2.2. Класифікація полісемії та омонімії в лінгвістичних дослідженнях.....	46
Висновки до другого розділу.....	51
РОЗДІЛ III. СТРУКТУРНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОМОНІМІЇ ТА ПОЛІСЕМІЇ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	54
3.1. Структурні особливості омонімів у художньому дискурсі китайської мови. ..	54
3.2. Стилiстичні особливості омонімів у художньому дискурсі китайської мови. .	62
3.3. Структурні особливості полісемічних слів у художньому дискурсі китайської мови.	69
3.4. Стилiстичні особливості полісемічних слів у художньому дискурсі китайської мови.	74
Висновки до третього розділу.....	77
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	79
АНОТАЦІЯ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Наша дослідницька робота присвячена вивченню структурно-стилістичних особливостей омонімів та полісемічних слів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі.

Сучасна китайська мова вражає своєю різноманітністю та глибоким семантичним потенціалом, який відображається у різноманітних лінгвістичних явищах, таких як омонімія та полісемія. Омонімія та полісемія утворюють складну мережу значень та контекстів, що додають глибину та варіативність в сприйняття текстів сучасного китайського літературного дискурсу. Наше дослідження присвячене дослідженню стилістичних особливостей омонімії та полісемії в сучасній китайській мові з фокусом на їх використання в літературних текстах. Аналізуючи відтінки значень та контекстуальні аспекти цих явищ, ми спробуємо розкрити їхню роль у творенні ефективної комунікації та виразності в китайській мові. Вивчення стилістичних рис омонімії та полісемії сприятиме глибшому розумінню мовних механізмів і внесе важливий внесок у сучасну лінгвістичну теорію.

Актуальність роботи: стилістичних особливостей омонімії та полісемії в сучасній китайській мові зумовлена зростаючим інтересом до вивчення функціонування багатозначних та омонімічних мовних одиниць у художньому дискурсі. Омонімія та полісемія відіграють важливу роль у побудові літературних текстів, оскільки вони сприяють створенню стилістичних ефектів, багатозначності та естетичної глибини. Вивчення цих мовних явищ у китайській мові має важливе значення не тільки для кращого розуміння внутрішньої структури мови, але й для аналізу художніх засобів, що використовуються у сучасній літературі.

Мета роботи: комплексний аналіз стилістичних та структурних особливостей омонімії та полісемії в сучасній китайській мові на матеріалі літературного дискурсу, а також виявлення специфічних рис функціонування цих мовних явищ у художньому тексті.

Для досягнення мети в роботі передбачається вирішення таких завдань:

1. Розглянути теоретичні основи поняття омонімії та полісемії в лінгвістиці;

2. Вивчити сучасні тенденції у розвитку теорії полісемії та омонімії;

3. Провести класифікацію омонімії та полісемії на основі сучасних лінгвістичних досліджень;

4. Дослідити стилістичні особливості омонімів і полісемічних слів у художньому дискурсі китайської мови;

5. Визначити структурні особливості омонімії та полісемії в літературних текстах китайської мови.

Об'єктом дослідження: є омонімічні та полісемічні одиниці сучасної китайської мови, які використовуються в сучасному літературному дискурсі.

Предметом дослідження: є стилістичні та структурні особливості омонімії та полісемії в сучасних китайських літературних творах, а також способи їх функціонування та роль у побудові художнього дискурсу.

Методи дослідження: для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження використовувалися такі методи:

1. Описовий метод – для аналізу наукових праць, що стосуються теорії омонімії та полісемії, а також їх класифікацій і термінології.

2. Контекстуальний аналіз – для вивчення функціонування омонімів та полісемічних слів у сучасних літературних творах китайської мови, зокрема в різних стилістичних і комунікативних умовах.

3. Метод кількісного аналізу – для виявлення частоти вживання омонімів і полісемічних слів у художньому дискурсі.

4. Порівняльний метод – для співставлення структурних та стилістичних особливостей омонімії та полісемії у китайській мові та інших мовах, за потреби.

5. Інтерпретаційний аналіз – для виявлення художньо-стилістичної ролі омонімії та полісемії у формуванні тексту та його значень.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані для подальших досліджень у галузі лінгвістики, зокрема для поглибленого вивчення омонімії та полісемії у мовах з різними типами письма. Отримані дані можуть бути корисними для викладачів і студентів, які займаються дослідженням сучасної китайської мови, стилістики та лексикології, а також для

фахівців у галузі перекладу. Аналіз стилістичних і структурних особливостей омонімів і полісемічних слів у китайській мові сприяє кращому розумінню функціонування цих мовних явищ у літературному дискурсі та допомагає в правильному інтерпретуванні текстів. Крім того, практичні рекомендації щодо розмежування омонімії та полісемії можуть полегшити переклад художніх текстів, а також сприяти більш точній передачі значень у міжмовній комунікації.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні стилістичних і структурних особливостей омонімії та полісемії в сучасній китайській мові на матеріалі літературного дискурсу. Було проведено детальний аналіз використання омонімічних та полісемічних одиниць у художніх текстах, що дозволило виявити їхню функціональну роль у створенні стилістичних ефектів, багатозначності та художньої виразності.

Апробація результатів магістерської роботи: Участь в науково-практичній конференції Київського національного лінгвістичного університету під назвою «AD ORBEM PER LINGUAS / ДО СВІТУ ЧЕРЕЗ МОВИ», яка проходила 16-17 травня 2024 року, тема доповіді «Стилістичні особливості омонімії, полісемії в сучасній китайській мові (на матеріалі сучасного літературного дискурсу)».

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, анотації китайською мовою, списку використаної літератури та джерел. Загальний обсяг роботи становить 87 сторінки.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОМОНІМІЇ ТА ПОЛІСЕМІЇ В ЛІНГВІСТИЦІ.

1. 1. Проблема визначення поняття омонімії та полісемії.

Лексикологія – це розділ мовознавства, що вивчає слово як одиницю словникового складу мови (лексики) і всю лексичну систему мови (Звонська, Корольова, & Лазер-Паньків, 2017, с. 297). Вона досліджує, як слова функціонують у мові, як вони впливають на комунікацію, їхнє смислове наповнення, стилістичні особливості та зв'язок із культурним контекстом. Лексикологія також охоплює аналіз запозичень, омонімів, антонімів, синонімів та інших лексичних явищ, що формують багатство мовного вираження.

У межах лінгвістичних досліджень мова розглядається як складна та багатшарова система, що постійно еволюціонує. Одним із найцікавіших аспектів цього процесу є явища омонімії та полісемії, які виявляють унікальні мовні закономірності, адже вони є невід'ємними складовими мовної системи. Омонімія, що полягає в наявності двох або більше слів з однаковим звучанням, але різним значенням, створює цікаві виклики для мовознавців, перекладачів та філологів. Стає однією з найскладніших проблем у роботі усного перекладача з китайської мови, адже це явище дуже поширене у китайській мові. Полісемія в свою чергу, відображає здатність одного слова передавати різні значення залежно від контексту, що надає мові гнучкості та багатозначності, але також викликає труднощі при перекладі літературних творів та кінофільмів з китайської мови. Якщо омонімія більше проблем викликає саме при усному перекладі, то полісемія ще й при письмовому. Що наголошує на необхідності проведення досліджень структури та функцій таких явищ та розробки рекомендацій для якісного перекладу текстів, що насичені омонімами та полісемічними словами.

Актуальність вивчення цих явищ не лише в теоретичному аспекті, але й у практичному застосуванні, пов'язана з необхідністю точного і адекватного передавання інформації в різних сферах діяльності, наприклад від повсякденної комунікації до художньої літератури. Різні підходи до досліджень омонімії та

полісемії дозволяють розкрити глибинні процеси мовотворення, а також сприяють кращому розумінню еволюції мови в сучасному світі.

Для початку визначимось з поняттям мовної системи. Мовна система, безліч елементів мови, пов'язаних один з одним тими чи іншими відносинами, що утворюють певну єдність і цілісність. Кожен компонент мовної системи існує в протиставленні іншим елементам, що наділяє його значимістю. Подання про систему мови включає в себе поняття рівнів мови, одиниць мови, парадигматики і синтагматики, мовного знака, синхронії і діахронії. Найчастіше виділяють 4 основні рівні мовної структури: фонологічний (одиниця – фонема), морфологічний (одиниця – морфема), лексичний (одиниця – лексема) та синтаксичний (одиниця – речення) (*Мовна система і мовна структура*).

Поміж структурними одиницями мови виділяють такі відношення: парадигматичні, синтагматичні та асоціативні.

Парадигматичні відношення – це відношення між мовними одиницями, що ґрунтуються на спільності чи відмінності за формою або значенням (Русанівський, Тараненко, & Зяблюк, 2004, с. 458). Парадигматичні відношення в лінгвістиці мають широке та вузьке розуміння. Відповідно до широкого – парадигматичні охоплюють мовні відношення між конструкціями з близькими граматичними значеннями, відповідно до вузького – як формальні зміни самої конструкції. На всіх рівнях мови парадигматичні відношення мають свої особливості, що пов'язано зі специфічними властивостями одиниць кожного рівня, характером відношень між ними. Парадигматичні відношення вивчали спочатку в морфології, наприклад, відмінкова парадигма, потім – у фонології, лексиці, синтаксисі та словотворі (*Парадигматичні відношення в синтаксисі*). Отже, парадигматичне відношення – це такий зв'язок, між одиницями мови, які можуть замінити одна одну в певному контексті, але при цьому не вживаються разом. Ці одиниці належать до однієї мовної категорії і формують певний набір варіантів вибору для мовця. Наприклад, візьмемо речення «*Це красивий будинок*», у цьому реченні слово «*красивий*» можемо замінити на інші прикметники на кшталт («*новий*», «*великий*»), і ось це вже буде вважатись парадигматичною зміною. Також у цьому відношенні можна виділити:

- Синонімію – це відношення смислової подібності;
- Антонімію – це відношення смислового протиставлення;
- Гіпонімію – це відношення смислового включення;

Синтагматичні відношення розташовані лінійно; це здатність мовних елементів поєднуватись. Синтагматичні відношення називають горизонтальними, оскільки вони завжди реалізуються між одиницями, що розташовані одна за одною. Так, зокрема, фонемі поєднуються не як-небудь, а вибірково. Синтагматичними зв'язками зумовлені такі фонетичні явища, як асиміляція, дисиміляція, сингармонізм, акомодация, гаплогія тощо. Синтагматика має два аспекти: семантичний і граматичний. Семантичний аспект передбачає можливість поширення одного слова іншим відповідно до їх значення, а граматичний – визначається здатністю певної частини мови сполучатися зі словами інших частин мови (Ткаченко, 2007, с. 81). Тобто, синтагматичне відношення – це зв'язки між одиницями мови, які поєднуються одна з одною в мовному потоці, утворюючи послідовності (синтагми). Такі одиниці вживаються разом і впливають одна на одну, утворюючи зміст речення чи фрази. Наприклад, візьмемо речення «Він читає книгу», в цьому реченні слова «він», «читає» і «книгу» – взаємодіють, створюючи логічну структуру. Отже, таке відношення визначає, як саме елементи мови поєднуються в мовленні, щоб утворити осмислені конструкції. Основні типи синтагматичних відношень включають:

- Лексико-семантичні зв'язки – слова поєднуються у логічні ланцюжки за змістом.
- Граматичні зв'язки – це відношення між мовними одиницями, що забезпечують узгодження їх граматичних ознак.
- Синтаксичні зв'язки – це відношення між словами або частинами речення, які разом утворюють синтаксичну конструкцію.

Можемо прийти до висновку, що синтагматичні відношення відрізняються від парадигматичних, адже ті в свою чергу базуються на можливості вибору мовних одиниць з однієї категорії, а ось синтагматичні – фокусуються на їх поєднанні для створення осмислених мовних конструкцій.

Ф. де Сосюр вважав, що асоціативні відношення – утворені асоціативним мисленням лексичні групи, що об'єднують не просто слова, які мають між собою щось спільне, – розум схоплює також і характер відношень, що їх пов'язують в кожному випадку, і створює тим самим стільки асоціативних рядів, скільки існує різних відношень (Сосюр, 1998, р. 159). Отже, асоціативні відношення в лінгвістиці – це зв'язки між мовними одиницями, які не обов'язково поєднуються у мовленні одночасно, але пов'язані у свідомості мовця за змістом, функцією чи іншими характеристиками. Ці одиниці можуть належати до різних мовних категорій, проте вони утворюють певні смислові поля або тематичні групи. Наприклад, слово «лікар» у мовця може викликати асоціацію зі словами «лікарня», «медицина» або «пацієнт», хоч вони не обов'язково мають використовуватись разом у реченні. Асоціативні відношення відіграють дуже важливу роль у процесі мовлення та сприйняття текстів, оскільки це допомагає нам формувати смислові зв'язки між різними поняттями на основі знань та досвіду.

Що стосується омонімії та полісемії, то вони належать до лексико-семантичних відношень, оскільки вони стосуються значень слів і їхніх взаємозв'язків у мові. Лексико-семантична система – одна з найскладніших мовних систем, що зумовлено багатовимірністю її структури, неоднорідністю її одиниць, різноманітністю відображених у них відношень і відкритістю для постійного поповнення новими одиницями (*Лексико-семантична система мови*). Омонімія та полісемія зосереджені на семантичному рівні мови, тобто на значеннях слів і їхніх зв'язках. Так омонімія стосується слів з однаковою формою, але різними значеннями, а полісемія – слів з кількома взаємопов'язаними значеннями.

У лінгвістиці важливе місце займають дослідження багатозначності мовних одиниць, які сприяють глибокому розумінню функціонування мови. Одним із явищ, яке привертає увагу багатьох лінгвістів та філологів, є омонімія – це феномен, при якому слова мають однакову форму, але відрізняються за змістом. Вивчення омонімів дозволяє не лише уточнити семантичну структуру лексичних одиниць, але й виявити особливості мовної комунікації, що виникають під впливом контексту.

Омонімія – це розділ науки, що вивчає омоніми. Омоніми – це слова, які звучать однаково, але мають різне значення (Кочерган, 2001, с. 198). Дуже часто омоніми плутають з багатозначними словами, хоч вони і схожі між собою, ми маємо відокремлювати їх. Багатозначні слова – це слова, які мають два або більше значень. Такі слова називають явища, предмети, ознаки, у чомусь схожі між собою (*Багатозначні слова*). Багатозначні слова мають спільні корені та декілька пов'язаних між собою значень. А ось омоніми мають різні корені, тобто деякі різні слова, що не пов'язані, адже вони не мають асоціативних зв'язків і спільних елементів смислу. Наприклад, візьмемо слово «ключ». У випадку багатозначності, це слово матиме кілька значень залежно від контексту:

- 1) *Ключ* – як інструмент для відкривання замків (ключ від дверей).
- 2) *Ключ* – як інструмент приладдя (гайковий ключ).
- 3) *Ключ* – як розгадка або спосіб вирішення ситуації (ключ до завдання).
- 4) *Ключ* – як важливий або основний елемент чогось (ключ до успіху).
- 5) *Ключ* – у музиці (скрипковий ключ).

Вважаємо необхідним, навести приклади китайських полісемічних слів та їхніх значень в літературно-художньому дискурсі, наприклад:

1. 字 (zì)

- Значення 1: Ієрогліф, літера.

У контексті: «每个字都有独特的意义» (Кожен ієрогліф має унікальне значення).

- Значення 2: Слово, вислів.

У контексті: «他说的每个字都让我深思» (Кожне його слово змушує мене задуматися).

- Значення 3: Заява, обіцянка.

У контексті: «他的话字字有力» (Його слова сильні та переконливі).

2. 书 (shū)

- Значення 1: Книга.

У контексті: «他在书店里买了一本新书» (Він купив нову книгу в книжковому магазині).

- Значення 2: Лист, повідомлення.

У контексті: «他给我写了一封书» (Він написав мені листа).

- Значення 3: Письмовий текст, стиль письма.

У контексті: «他的书法很美» (Його каліграфія дуже красива).

3. 花 (huā)

- Значення 1: Квітка.

У контексті: «春天的花开得很美» (Весняні квіти дуже гарно цвітуть).

- Значення 2: Витратити (гроші або час).

У контексті: «他花了很多钱买这辆车» (Він витратив багато грошей на купівлю цієї машини).

- Значення 3: Візерунок або вишуканість.

У контексті: «她穿的衣服上有漂亮的花» (На її одязі красивий візерунок).

Маємо звернути увагу, що ці слова мають щось спільне, адже вони пов'язані семою простору і кожне похідне значення розвивалось на основі іншого. Що стосується омонімів – то вони мають однакове написання і звучання, але при цьому значення відрізняється, наприклад:

1) Слово «коса»:

- Знаряддя для косіння трави;
- Довге волосся, яке заплетене в косу.

2) Слово «рак»:

- Вид захворювання;
- Вид тварин, які живуть на дні водойм.

3) Слово «лист»:

- Письмове повідомлення;
- Частина рослини.

4) Слово «лавка»:

- Місце для сидіння;

- Маленький магазин.

Тобто, омонімія – це явище, коли мовні одиниці мають однакове звучання або написання, але їхні значення не пов’язані між собою. Вона схожа на полісемію тим, що одна й та сама форма слова асоціюється з різними об’єктами чи явищами. Проте, якщо у випадку полісемії ці значення мають спільний сенс зв’язок, то в омонімії такого зв’язку немає. Іншими словами, полісемія стосується багатозначності одного слова, тоді як омонімія вказує на наявність кількох слів, які лише схожі, але мають зовсім інші значення.

Вважаємо необхідним, навести приклади китайських омонімів та їхніх значень в літературно-художньому дискурсі, наприклад:

1. 春 (chūn)

- Значення 1: Весна.

У контексті: «春天是百花盛开的季节» (Весна – це пора цвітіння).

- Значення 2: Молодість, романтика (у літературному сенсі).

У контексті: «少女的春心荡漾» (Юнацьке серце дівчини сповнене романтики).

2. 头 (tóu)

- Значення 1: Голова.

У контексті: «他的头受了伤» (Він поранив голову).

- Значення 2: Початок, перший.

У контексті: «故事的头很有趣» (Початок історії дуже цікавий).

- Значення 3: Лідер, керівник.

У контексті: «他是这次行动的头» (Він керівник цієї справи).

3. 假 (jiǎ / jià)

- Значення 1: Фальшивий, підроблений (jiǎ).

У контексті: «他给了我一张假钱» (Він дав мені підроблену купюру).

- Значення 2: Відпустка, канікули (jià).

У контексті: «他正在享受假期» (Він зараз у відпустці).

Полісемія є однією з ключових характеристик природної мови, яка проявляється в наявності кількох значень одного слова. Це явище відіграє важливу роль у лексичній системі, оскільки дозволяє мові економно використовувати словниковий запас, забезпечуючи багатство виражальних засобів. Полісемія виникає як результат історичного розвитку мовної системи, де одне слово набуває нових значень на основі метафоричного або метонімічного перенесення. Вивчення полісемії дозволяє дослідникам глибше зрозуміти механізм взаємодії між лексичним значенням та контекстом, а також природу мовної еволюції значень.

Полісемія – це наявність різних лексичних значень у одного й того ж слова відповідно до різних контекстів (Кочерган, 2001, с. 194). Полісемія є мовною універсалією в системі європейських мов. Заснована вона на асиметричності мовного знака і відображає принцип економії формальних засобів при передачі максимального смислового об'єму. Моносемія, тобто наявність у мовної одиниці одного значення, не типова для мови в цілому. Однозначні здебільшого терміни, якщо вони не утворені шляхом перенесення від одиниць літературної мови, або слова, запозичених з інших мов для позначення екзотичних об'єктів (igloo, koala). Проте і в цих сферах досить часто спостерігається розвиток нового значення. Так, один і той же термін може виявитися багатозначним навіть усередині однієї терміносистеми. В лінгвістиці таким прикладом служить термін конверсія, який позначає утворення нового слова шляхом переходу даної основи в іншу парадигму словозміни; а також одну з двох протилежних властивостей як складових даної категорії (Сога, 2016, с. 3).

Полісемія базується на взаємопов'язаності значень слова, де всі його значення мають спільне, основне ядро. Проте різні значення слова не однаково зберігаються й не завжди однаковою мірою впливають на його використання або зв'язки в словотворі. У результаті цього, багатозначне слово може розщеплюватись на кілька слів, які мають лише спільну звукову форму.

У кожній мові є слова, які мають одне значення, але зазвичай виникають випадки, коли зустрічається у слові кілька значень. Ті, що мають одне значення, називаються однозначними або моносемічними, а слова з двома або більше

значеннями – багатозначними або ж полісемічними. Так ось наприклад, візьмемо слова, які є моносемічними:

- 1) «*Планетарій*» – будівля або приміщення з апаратурою для показу зоряного неба або всесвіту та галактики.
- 2) «*Мікроскоп*» – прилад для збільшення зображень дрібних об'єктів.
- 3) «*Гідроелектростанція*» – електростанція, яка виробляє електроенергію за допомогою енергії води.

Ці слова мають чітке, конкретне значення і не використовуються в іншому контексті з різними значеннями.

Зараз, розглянемо приклади з багатозначними або полісемічними словами:

1) Слово «*миша*»:

- Маленький гризун (домашня миша);
- Пристрій для керування комп'ютером (комп'ютерна миша);
- Висувний елемент механізму, що працює в складному обладнанні (миша в механізмі).

2) Слово «*корінь*»:

- Підземна частина рослини, що всмоктує воду і поживні речовини (корінь дерева);
- Основна частина слова в лінгвістиці, до якої додаються префікси, суфікси чи закінчення (корінь слова);
- Математичне поняття – рішення рівняння або арифметичний корінь числа (квадратний корінь з 16 дорівнює 4).

3) Слово «*Зірка*»:

- Небесне тіло, що світиться в ночі на небі (яскрава зірка);
- Видатна людина у певній сфері діяльності (зірка кіно);
- Символ у формі п'ятикутної фігури (зірка на прапорі).

Полісемія цих слів виникає через метафоричне або історичне розширення значень. Тобто, полісемія – це явище, коли одне слово має кілька пов'язаних між собою значень. Ці значення утворюють смислову структуру, де кожне нове значення

виникає на основі основного значення, що дозволяє слову виконувати різні функції в різних контекстах.

Також варто зазначити що в лінгвістиці ще є таке поняття як омографія. Омографи – це слова, які збігаються за формою, але різні за вимовою та мають відмінні наголоси та зміст (Ковалів, 2007, с. 152). Омографія є цікавим явищем, яке характеризується наявністю слів, що мають однакове написання, але різняться за значенням, а й іноді вимовою. Це явище важливе для розуміння багатогранності значень і контекстуального використання слів. Омографія сприяє розвитку лексикографії та стилістики, оскільки дозволяє детальніше досліджувати семантичні зв'язки та відтінки значень, що виникають у процесі спілкування.

Дональд А. Друрі, зазначає що омографи не слід плутати з омонімами – адже це слова, які мають однакове написання, але абсолютно різні значення та етимологію. Крім написання, більшість омографічних слів мають однакову вимову, значення яких розповсюджується через асоціацію, образне вживання та інші впливи настільки, що багато інших слів можна було б вважати псевдоомографами (Drury, 1969, p. 146).

Тож, зазначимо, що поняття омонімія, полісемія та омографія – це лексичні явища, що описують різні способи функціонування слів у мові:

- Омонімія – це явище, коли два або більше слів мають однакову форму (написання чи вимову), але зовсім різні значення та етимології. Наприклад, слово «ключ» може означати як інструмент для відкриття замків, так і інструмент приладдя або ж важливий чи основний елемент чогось.
- Полісемія – це явище, коли одне слово має кілька пов'язаних між собою значень, лінгвісти також дають визначення, як багатозначні слова. Всі значення походять з одного джерела, але можуть використовуватись в різних контекстах. Наприклад, слово «зірка» може означати як небесне тіло, що світиться в ночі на небі, так і символ у формі п'ятикутної фігури або ж це може бути видатна людина у певній сфері діяльності.

- Омографія – це специфічний випадок, коли слова мають однакове написання, але різняться за значенням, і в більшості випадків, однакову вимову. Однак, слід зазначити, що не всі омографи є омонімами, оскільки деякі з них можуть мати різну вимову в залежності від значення. Наприклад, слова «мука́» (порошок із зерна) – «мука» (страждання, біль), «за́мок» (будівля, фортеця) – «замо́к» (пристрій для закриття).

Таким чином, ці три поняття ілюструють різноманітність і складність мовних явищ, що впливають на комунікацію та розуміння мови.

1. 2. Тенденції розвитку теорії полісемії та омонімії.

Теорія полісемії та омонімії займає важливе місце в лінгвістиці, оскільки пов'язана із семантичною структурою мовної системи та принципами організації значень мовних одиниць. Вона має глибокі корені в дослідженнях, що спрямовані на розуміння взаємозв'язку між формою та значенням у мові, а також у процесах утворення та розвитку значення слів. Полісемія, як явище багатозначності слів та омонімія, що передбачає співпадіння звукових або графічних форм при різних значеннях, стали об'єктом уваги багатьох вчених ще з античних часів. Їх вивчення заклало основу для формування теоретичних засад, які пояснюють механізми мовних змін, відображення культурних та соціальних факторів у мові та структурну організацію мовних систем. Протягом століть інтерес до цих явищ змінювався відповідно до загальних тенденцій розвитку мовознавства, змін у методології та наукових підходах. Слід проаналізувати еволюцію поглядів на полісемію та омонімію, їхній вплив на мовні системи та ключові етапи розвитку теоретичних досліджень у цій сфері.

Поняття «омонімії» та «полісемії» з'явилися в лінгвістиці ще в античні часи, коли філософи та вчені почали аналізувати мову, звертаючи увагу на багатозначність слів і явищ співпадіння форм з різними значеннями. Проте терміни «омонімія» і «полісемія» у їх сучасному вигляді значно пізніше, із розвитком лінгвістичної науки.

Омонімія, як термін і концепція почала формуватися ще з робіт давньогрецьких філософів, таких як Аристотель і Платон. Аристотель у своїх

роботах, зокрема у тракті «Категорії», вперше розглядав випадки, коли одне слово може мати кілька значень, проте чіткої термінології щодо омонімії ще не існувало.

У мовознавстві дослідження омонімії почалося ще в пізньому середньовіччі (XVI-XVII столітті) і охоплювало не лише лексико-семантичний, структурно-граматичний, а й словотворчий аспекти. У першій чверті XIX століття І. Ф. Калайдович у своїй праці «Досвід правил для складання словника» пропонував розмежувати омоніми на основі семантичної непоєднуваності значень, а також відмінностей у синтаксичній сполучуваності та способах утворення похідних слів. Калайдович, зокрема, виділяв два дієслова «заговорити»: перше «почати говорити», яке не утворює пасивного дієприкметника, і друге – «втомити розмовою», що потребує знахідного відмінка або родового з прийменником «до» (Красота, 2010, с. 227).

Тільки в XX столітті, омонімія почала використовуватись, як лінгвістичний термін. Перші та головні наукові підходи до неї почали розробляти європейські лінгвісти, зокрема:

- Фердинанд де Соссюр, у своїй роботі «Курс загальної лінгвістики». У цій праці було розглянуто омонімію як явище мовної системи, що протиставляється полісемії (Сосюр, 1998).
- О. Єсперсен, в роботі «Філософія граматики». Згадується явище омонімії, роблячи акцент на її відмінності від багатозначності (Jespersen, 1994).

Л. А. Булаховський вперше у вітчизняній лінгвістиці детально досліджує питання причин збереження омонімів. У наступні десятиліття, у 50-60-х роках XX століття, серед лінгвістів все ще домінує думка про омонімію як про випадкове явище, яке не має особливого значення для мови, тому й не заслуговує на особливу увагу. Л. В. Малаховський згодом підкреслює, що проблема випадковості або закономірності омонімів є складнішою, ніж може здаватися на перший погляд. Відомо, що омоніми виникають у мові через випадкові обставини. Однак їх значне поширення у різних мовах світу ставить під сумнів погляд на омонімію як на випадкове явище і спонукає замислитися над закономірністю її існування в мовах (Сокорчук, 2013, с. 44).

Багато дослідників визнають омонімію як нормативне явище в мові, проте часто її виникнення пояснюється не як результат еволюції мови, а як наслідок дефіциту значущих одиниць мови. У своїй праці «Введення в сучасну лексикографію» відомий лексикограф Х. Касарес, написав: «Якби чотири чи п'ять тисяч слів, якими користується культурна людина, повинні були виражати таку ж кількість понять, то не було б потреби в багатозначних словах» (Casares, Arutiunova, & Stepanov, 1958, p. 70).

Лінгвісти зазначали, що омонімія розглядається як випадкове явище, яка не має значного пізнавального інтересу, на відміну від полісемії. Водночас підкреслюється, що «омоніми – це прикре нерозрізнення того, що повинно розрізняватись», і що їх позитивна роль проявляється лише в каламбурах та анекдотах, де потрібна «гра слів». В інших випадках омоніми заважають розумінню, існує критика погляду, що омоніми збагачують словниковий запас. Омнімія розглядається як негативне явище, яке ускладнює спілкування і є «семантично негативною» категорією, на відміну від полісемії, яка вважається регулярною і системною. Висловлюються також думки, що омонімія «сповільнює процес комунікації, змушуючи звертатися до контексту для усунення неоднозначності». Схожі погляди існують також стосовно того, що омонімія сприяє економії мовних засобів і компактності мовної системи (Дутка, 2014).

Німецький мовознавець Е. Еман вважав омонімію причиною непорозумінь і значною перешкодою для комунікації, особливо коли омоніми належать до однієї категорії і використовуються в аналогічних синтаксичних ролях і контекстах (Eman, 1960, p. 123).

Ця точка зору поширена й серед українських мовознавців, її підтримують численні автори підручників і навчальних посібників (Волох, 1986; Карпенко, 2009; Коваль, 1987).

Одним із перших слов'янських мовознавців, який висловив ідею про закономірність омонімів був Л. Булаховський (Булаховський, 1978, с. 338). У своїх працях «З життя омонімів» і «Про омонімію в слов'янських мовах» він зробив огляд омонімії і порівняльний аналіз омонімів у слов'янських мовах. Він вважав, що

омоніми не створюють значних незручностей для мови, тому омонімію не слід розглядати як негативне явище (Булаховський, 1978).

I. Олійник вважає омонімію «закономірним мовним явищем» (Олійник, 1973, с. 45). Визнання універсальності омонімії дозволяє стверджувати, що вона не є «дефектом» або «хворобою» мови, яка перешкоджає її функціонуванню.

Також, слід зазначити що українські мовознавці також мали різні погляди стосовно омонімії, зокрема це М. Демський (Демський, 1974), В. Кононенко (Кононенко, 1970), Л. Лисиченко (Лисиченко, 1977), М. Муравицька (Муравицька, 1975), М. Кочерган (Кочерган, 2004). Авжеж, проблемою омонімії займалися словацькі та чеські лінгвісти, такі як Л. Дюрович, Е. Пауліні, Ш. Пеціар, М. Форман, М. Тештелова та інші, а з китайських вчених – Люй Шусян (吕叔湘, 1980), Ван Лі (王力, 1958) та Гао Мінкай (高名凯, 1988).

Полісемія, також має давні корені. Ще давньогрецькі мислителі звертали увагу на те, що одне слово може мати різні значення залежно від контексту, хоча саме термін «полісемія» не вживався. Як термін – був введений у XIX столітті, французьким лінгвістом Мішелем Брельєм у його праці «Essai de Sémantique» (Bréal, 1904), де він вперше чітко сформулював концепцію багатозначності слова. Також, є інші дослідники, які зробили вагомий внесок у дослідження полісемії у той час, зокрема:

- Шарль Баллі, учень Фердинанда де Соссюра, в своїх роботах з лінгвістичної семантики досліджував явища, пов'язані з багатозначністю (Bally, 1920).
- Стівен Ульман, у своїй класичній праці «Принципи семантики», де детально описує розвиток полісемії, аналізуючи, як одне слово може набувати різних значень у різних контекстах (Ullmann, 1957).

До недавнього часу більшість лінгвістичних теорій базувалися на теорії значення, запропонованій ще Аристотелем. Відповідно до цієї теорії, кількість значень (або сенсів) слова відповідає кількості необхідних і достатніх умов для його використання.

Відомий вчений Д. Нунберг вказує на невизначеність значення, оскільки при наявності двох пов'язаних вживань слова неможливо обрати одне як основне значення. Логічним рішенням було б визнати, що багатозначне слово має два значення, але це не дозволяє розрізнити полісемію й омонімію.

А ось, Л. К. Вітгенштейн, хоча й визнавав доцільність такого розрізнення, але все ж таки запропонував власний підхід до вирішення проблеми: “Ми говоримо про розуміння речення в тому сенсі, що його можна замінити іншим, яке виражає те саме; але також і в сенсі, що жодне інше не може його замінити” (Wittgenstein, 1958, p, 143-144). Тобто мається на увазі, що в першому сенсі думка в реченні є спільним у для різних речень, а ось в іншому сенсі думка виражається лише цими словами в своїх позиціях.

Згідно з теорією Джеффри Нунберга, слово вважається багатозначним, коли носії мови сприймають його як одне слово з кількома вживаннями. Д. Нунберг підкреслює, що майже всі слова мають метафоричне або нетипове вживання, але це не створює полісемії. Для того щоб слово було багатозначним, його різні вживання мають бути «нормальними» і взаємопов'язаними. Такий підхід подібний до сучасного розрізнення між омонімією та полісемією.

В 1980-х роках з'явилась когнітивна лінгвістика, через це, таке явище, як полісемія стала об'єктом інтересу багатьох дослідників. Значними були роботи Джорджа Лакоффа та Клаудії Бругман, які досліджували полісемію прийменників (Brugman, & Lakoff, 1958).

А ось дослідники А. Вісенте та І. Фалькум дійшли висновку, що полісемія – це радше когнітивне, ніж лінгвістичне явище, оскільки її виникнення обумовлене тим, як структуровані концептуальні категорії (Vicente, & Falkum, 2017).

Когнітивна лінгвістика приділяє велику увагу полісемії, і когнітивна семантика починається з тези, що полісемія має концептуальну природу. Це означає, що одна словоформа може бути пов'язана з різними концептуальними репрезентаціями. Однак, у таких працях, як «Croft and Cruse» (Croft, & Cruse, 2004), висловлюється альтернативний погляд, згідно з яким семантичне значення слів формується в контексті. Вони стверджують, що слова не мають фіксованих значень,

як вважав Лакофф, а лише «потенціал значення» або загальне «призначення», яке розкривається через контекст. Обидва підходи можуть співіснувати: концептуальна полісемія передбачає сталі семантичні структури, а також ідею потенціалу значення, за яким значення формується в кожному окремому контексті.

На сьогоднішній день, роботи зазначених лінгвістів та мовознавців, аж ніяк не втратили актуальність та інтерес. Саме завдяки їм та їхній роботі було вперше усвідомлено про історію та теоретичне значення дослідження омонімії та полісемії.

1.3. Розмежування понять омонімії та полісемії.

Однією з ключових проблем у сучасній лінгвістиці є чітке визначення та розмежування таких явищ, як омонімія та полісемія. Незважаючи на їхню подібність, обидва феномени мають суттєві відмінності як у своєму внутрішньому мовному механізмі, так і у впливі на процес комунікації. Омнімія передбачає наявність двох або більше слів, що співпадають за звуковою або графічною формою, але мають різне значення, тоді як полісемія стосується одного слова, що набуває кількох пов'язаних між собою значень. Правильне розуміння цих понять має вирішальне значення для адекватної інтерпретації тексту та розвитку мовних навичок, тому їх розмежування є необхідним для подальшого вивчення проблематики багатозначності слів у різних мовах.

Розмежування омонімії та полісемії залишається складним і суперечливим питанням у лінгвістиці. Однак, звернення до класичних визначень цих термінів може допомогти уникнути багатьох труднощів. Полісемія передбачає віднесення мовної одиниці до кількох об'єктів, причому між її значеннями існує певний семантичний зв'язок (Русанівський, Тараненко, & Зяблюк, 2004). Омнімії, натомість, – це слова з однаковою звуковою формою, але з абсолютно різними, незалежними значеннями (Гуйванюк, Кардашук, & Кульбабська, 2005, с. 59). Відсутність систематичності серед омонімів та стійких причинно-наслідкових зв'язків між формальними змінами та виникненням лексичної омонімії свідчить про те, що це явище не є прямим наслідком мовних процесів.

Омонімію часто поділяють на два типи: гетерогенну (виникає через збіг форми вираження слів) і гомогенну (з'являється внаслідок розпаду полісемії) (Кочерган, 2006, с. 321).

Одним із дієвих способів розрізнення омонімів і полісемічних одиниць у лексиці є аналіз етимології: омонімами вважаються лише слова, що мають різне походження, тоді як наявність будь-яких смислових зв'язків (за характером мотивованості значень, взаємозв'язком значень у структурі слова, або за типом протиставлення значень) свідчить про полісемію. Твердження про те, що «розпад полісемії призводить до утворення омонімії», є не зовсім коректним. Віднесення «втрати зв'язку між різними значеннями одного слова» до одного з шляхів виникнення омонімів і вирізнення гомогенної омонімії ігнорує особливості історичного розвитку лексичної системи мови. Діахронічний підхід, навпаки, може ефективно допомогти вирішити питання розмежування омонімії та полісемії.

У термінології необхідно розрізняти омоніми та полісемічні лексеми. Багатозначним є термін, чийі значення мають спільне походження і відображають одну й ту ж саму суть. Тому неправильно відносити до омонімів міжгалузеві терміни, як це робить, наприклад, Н. А. Москаленко (Москаленко, 1959, с. 12), адже ці терміни позначають одне й те саме поняття, хоча й використовуються в різних сферах. Важливо враховувати, що омонімічні відносини зазвичай виникають між питомими і запозиченими лексемами, різномовними запозиченнями або між паронімами, запозиченими з тієї ж мови.

Під час розрізнення омонімії та полісемії слід першочергово звертати увагу на наявність семантичних зв'язків між словами. Якщо такі зв'язки відсутні, доцільно досліджувати етимологію для визначення походження мовних одиниць. Якщо лексеми не мають спільного етимона, їх можна класифікувати як омоніми; в інших випадках варто говорити про полісемію. Таким чином, більшість термінів-омонімів походять з різних джерел і зазвичай використовуються в різних наукових сферах.

Проблема співвідношення полісемії та омонімії зводиться до питання «співвідношення між семемами» (Fraass, 1985, р. 6). Важливо переосмислити підходи до розмежування цих явищ і розробити наукову концепцію, яка б допомогла

вирішити питання визначення статусу значення слова. Пропонується розглянути проблему у трьох напрямках:

- 1) *Теоретичний аспект*: Науковці зосереджуються на вивченні природи полісемії та омонімії, їхніх визначень і семантичних зв'язків. Попри різні підходи, є одностайність у тому, що полісемія та омонімія є мовними універсаліями, властивими всім мовам. Межі між ними часто розмиті через складні відносини між значеннями слів, пов'язані з різними механізмами зміни значень (розширення, звуження, метафоричні та метонімічні переноси) (Pörings, & Schmitz, 2003, p. 30). Ці явища утворюють дві крайні точки на неперервній семантичній шкалі, де є багато нечітких лексем.
- 2) *Прикладний аспект*: Проблема співвідношення полісемії та омонімії є важливою для лексикографії, машинного перекладу та систематизації лексичних структур. Лексикографи зіштовхуються з викликами в розмежуванні полісемантичних та омонімічних одиниць, що впливає на точність словникового опису (Fraass, 1985, p. 1).
- 3) *Живе мовлення*: У повсякденній комунікації проблема розрізнення полісемії та омонімії найменш досліджена. Зростання кількості омонімів у словнику ускладнює процес спілкування і навчання, оскільки в реальному мовленні ці питання часто потрібно вирішувати миттєво (Кантемір, 2012, с. 106).

Таким чином, проблема потребує комплексного підходу як у теоретичному, так і в прикладному аспектах, із врахуванням живого мовлення.

Часто зазначають, що розмежування повних лексичних омонімів і полісемів ускладнюється через рухливість і нестійкість умовної межі між цими явищами. З одного боку, полісемія може перетворюватися на омонімію, коли інформаційний зв'язок між значеннями полісемантичного слова слабшає і слово розпадається на декілька незалежних омонімів. З іншого боку, омоніми можуть набувати семантичного зв'язку, зливаючись у полісемантичне слово. Такі випадки є проблематичними для розмежування, але при цьому ознаки полісемії та омонімії

проявляються чіткіше. Крім того, можливі випадки, коли слово одночасно має омонімічні та полісемантичні стани, що створює так званий «комплексний стан неоднозначності».

Проведемо аналіз існуючих критеріїв для розробки оптимального підходу до розмежування повних лексичних омонімів та полісемічних слів:

1. Комплекс граматико-синтаксичних критеріїв: передбачає вивчення різних форм синтаксичного зв'язку між словами та аналіз граматичних ознак слів. Наприклад, омоніми можуть відрізнятися за морфологічними категоріями або синтаксичною поведінкою:

- „Об'єктивним критерієм диференціації омонімів та полісемів може бути синтаксичний критерій, коли однозвучні слова по-різному вступають у словосполучення, потребують різного керування та ін... значення багатозначного слова з'ясовується завдяки граматичним властивостям сусідніх слів” (Болтянська, 1975, с. 6).

2. Комплекс семантичних критеріїв розмежування: базується на аналізі значення слів та їх взаємозв'язку. Він включає оцінку наявності або відсутності спільного смислового ядра між різними значеннями полісемантичного слова та повну незалежність значень у випадку омонімів:

- 1) *Семантично-субституційний критерій*: передбачає заміну значень слова словниковими дефініціями або схожими/протилежними словами для аналізу їх взаємозамінності та виявлення зв'язку між значеннями. Це допомагає визначити, чи є слово полісемічним або омонімом:

- „...заміна пояснюваного слова його словниковою дефініцією ... дозволяє проводити розмежування між полісемантичними словами та омонімами, встановлювати перенесення значення, робити компонентний аналіз, встановлювати, до якого лексико-граматичного розряду належить слово...” (Солдатова, 2007, с. 84).

- 2) *Формально-семантичний критерій*: базується на класифікації значень слів за семантичними ознаками. Цей критерій передбачає, що значення,

віднесені до однієї групи, є результатом процесу розмежування, де центральна семантична група вже визначена:

- „...слово не може одночасно належати до двох або більше тематичних груп як опорний член цих груп, інакше кажучи, слово не може мати більше одного основного значення. Тому наявність у слові двох чи більше основних значень свідчить про омонімію слів” (Критенко, 1962, с. 209).

3) *Семантично-трансформаційний критерій*: полягає в аналізі значень слова, коли їх переносять в інші контексти. Таким чином виявляються зміни в значенні і визначається, чи йдеться про полісемію чи омонімію:

- „...порівняння перекладу слів на інші мови ... уточнює уявлення про справжність омонімізації” (Солдатова, 2007, с. 85).

4) *Компонентно-аналітичний критерій*: передбачає розкладання значень на окремі семантичні компоненти для детальнішого аналізу і порівняння, щоб з'ясувати ступінь їх взаємозв'язку або відокремленості:

- „...Між значеннями полісемантичного слова існують зв'язки; вони поєднані спільним поняттям. Значення омонімів не пов'язані між собою” (Білодіда, 1969, с. 121).

5) *Критерій семантичності оточення слова*: виявляє, що полісеми мають сполучуваність з іншими словами з однієї тематичної групи, тоді як омоніми належать до різних груп, що вказує на різні сфери вживання:

- „...полісемна лексема має однакове польове оточення, а омоніми – різне” (Кочерган, 1980, с. 79-80).

3. Комплекс критеріїв психофізіологічного характеру: включає дослідження сприйняття і обробки омонімічних та полісемантичних слів людиною. Ці критерії враховують особливості когнітивних процесів, які впливають на розпізнавання та розуміння смислових значень:

- „...доки у свідомості людей існує ... відчуття зв'язку між явищами, позначеними одним словом, ми маємо справу з полісемією. З втратою цього ми маємо омоніми” (Солдатова, 2007, с. 88).

4. Комплекс мовно-історичних критеріїв: базується на етимологічному аналізі та дослідженні походження слів, їх взаємозв'язків. Якщо слова мають різне походження, їх можна вважати омонімами; спільна етимологія вказує на полісемію:

- „...порушення змістового зв'язку за подібністю. „Проміжною ланкою” у цьому типі полісемії є те, що пов'язує значення слова завдяки зовнішній подібності предметів (явищ) за їх формою, кольором, розташуванням та ін. У цій ролі виступає перехідне значення, зникнення якого і призводить до утворення омонімів” (Солдатова, 2007, с. 87).

Розмежування омонімів і полісемічних слів вимагає застосування різних критеріїв для точного аналізу: 1) *семантичні критерії*, дозволяють дослідити смисловий зв'язок між значеннями слова, допомагаючи виявити його полісемічність або омонімію; 2) *граматико-синтаксичні критерії*, зосереджуються на формах синтаксичного зв'язку та граматичних особливостях, які також можуть вказати на омонімічність; 3) *мовно-історичні критерії*, дають можливість через етимологічний аналіз визначити походження слів і, відповідно, розмежувати омоніми та полісемічні слова; 4) *критерії психофізіологічного характеру*, враховують когнітивні процеси людини, що можуть вплинути на розпізнавання багатозначності, надаючи додатковий аспект для розрізнення цих явищ.

Роберт Кровець у своїй роботі «Омонімія та полісемія в інформаційному пошуку» наголошує, що лексична неоднозначність може бути розділена на омонімію та полісемію, залежно від того, чи пов'язані значення між собою. Різниця між омонімією та полісемією є ключовою. Омонімія важлива, тому що вона розділяє непов'язані концепти. Полісемія важлива, оскільки пов'язані значення становлять часткове представлення загального концепту (Krovetz, 1997, p. 73).

Проблема багатозначності слова настільки широка і багатогранна, що більшість питань лексикології тією чи іншою мірою пов'язані з нею. Зокрема, проблема омонімії також стикається з цією складною темою.

Важливо розрізняти омоніми, омофони та омографи. Омоніми – це різні слова, які відрізняються за написанням, але збігаються у вимові. Омофони мають однакове

звучання, але різне написання і значення, тоді як омографи – це слова, які пишуться однаково, але вимовляються по-різному, в тому числі відрізняються за наголосом або звуковим складом (*Проблема багатозначності слова і проблема омонімії*).

Що стосується китайської мови, то у словниках при розрізненні багатозначних слів (полісемії) та омонімів (слова, які мають однакову форму, але різне значення) часто використовують певний підхід. Значення омонімів розміщуються під окремими статтями, і ці значення пов'язані лише тим, що мають однакову форму слова. Значення багатозначних слів, натомість, перераховуються в межах однієї статті, і між цими значеннями існує тісний зв'язок. Якщо потрібно розрізнити багатозначні слова та омоніми, це можна зробити як з історичної, так і з синхронної точки зору. Спершу розглянемо розрізнення типів слів з історичної точки зору. Строго кажучи, омоніми мають різне походження (етимологію). Причинами появи омонімів можуть бути запозичення або історичні зміни. Значення багатозначних слів виникають через розширення значення (наприклад, метонімія або метафора), і вони мають спільне походження, тому їхні значення пов'язані між собою. Логічно, що історична межа є чіткою, і при розрізненні багатозначних слів та омонімів не виникає значних труднощів. Різниця між багатозначними словами та омонімами з синхронної точки зору є питанням ступеня, яке ґрунтується на «відчутті», тобто на сучасному сприйнятті, чи існує зв'язок між значеннями слова (许旖庭, 2009, 第 20-21 页). Наприклад:

1. Омонімія (同形异义词):

毛 (máo) – має значення:

- 1) Волосся, шерсть (наприклад, шерсть тварини);
- 2) Метр (одиниця вимірювання, у фразі «一毛钱» – одна десята юаня);
- 3) Китайський прізвище (наприклад, 毛泽东 – Мао Цзедун).

Ці значення не мають спільного походження і не пов'язані між собою, тому є класичним прикладом омонімії.

2. Полісемія (多义词):

头 (tóu) – має значення:

- 1) Голова (частина тіла);
- 2) Керівник або лідер (наприклад, голова компанії);
- 3) Початок чогось (наприклад, початок вулиці).

У цьому випадку всі значення слова «头» мають спільне семантичне коріння, пов'язане з ідеєю чогось важливого або головного, що є прикладом полісемії.

Таким чином, основна різниця полягає в тому, що омоніми мають різне походження та значення без зв'язку між собою, тоді як значення полісемічних слів пов'язані спільним корінням або асоціаціями.

Для того, щоб різні лексичні форми вважалися варіантами одного слова, необхідно, щоб вони мали спільну кореневу основу та не мали чіткої відповідності між звуковими відмінностями і лексико-семантичними різницями. Лексичні варіанти можуть мати зовнішні відмінності, які не впливають на їхню семантичну природу, або, навпаки, внутрішні лексичні відмінності можуть не бути відображені зовні. Аналогічно, морфологічні варіанти слів утворюють окремі слова лише тоді, коли їхні парадигматичні відмінності виражають не тільки граматичні, але й предметні, семантичні відмінності.

Якщо розглядати синтаксичну та лексичну валентність слова як формальні характеристики, то різниця у можливостях поєднання з іншими словами (синтаксична та лексична сполучуваність) може свідчити про розрив ідентичності слова. У таких випадках, коли значення і сполучуваність відрізняються, доцільно розглядати ці одиниці як різні слова (*Проблема багатозначності слова і проблема омонімії*).

Багатозначність властива не лише словам, але й морфемам (кореневим і афіксальним), а також мовним конструкціям. Полісемія характерна для більшості слів, що можна легко підтвердити, переглянувши будь-який тлумачний словник. Вона ґрунтується на загальному значенні, яке об'єднує всі інші значення слова, хоча не кожне з цих значень рівною мірою впливає на його використання. Полісемія виникає через обмежену кількість мовних одиниць у порівнянні з багатством реального світу, що змушує мову об'єднувати різні значення під спільними лексичними формами. У процесі розвитку багатозначність може призводити до

розпаду слова на кілька різних одиниць, які мають спільну звукову форму, але відмінні значення.

Міра «чітко виражених відмінностей» може бути визначена шляхом аналізу типових конструкцій та сполучуваності досліджуваних слів із певними класами слів, що дає ймовірнісну характеристику їхніх формальних властивостей (*Проблема багатозначності слова і проблема омонімії*).

1.4. Причини та способи виникнення багатозначності.

Багатозначність, або полісемія, є природним явищем у розвитку будь-якої мови і зумовлена різними факторами. Однією з головних причин виникнення полісемії є прагнення до економії мовних засобів: одне слово починає використовуватися для позначення кількох явищ або понять, які мають певний семантичний зв'язок. Іншою причиною є метафоричне та метонімічне перенесення значень, що виникає внаслідок асоціативних процесів у свідомості мовців. Важливу роль у виникненні багатозначності також відіграють культурні та соціальні зміни, що спричиняють появу нових смислових відтінків у старих словах. Крім того, когнітивні процеси, пов'язані зі сприйняттям і обробкою інформації, сприяють утворенню нових значень через розширення або звуження первинних смислів. Таким чином, багатозначність є складним і багатогранним явищем, що виникає внаслідок поєднання мовних, культурних та когнітивних факторів.

Основні причини виникнення багатозначності мають переважно екстралінгвістичну природу. З розвитком технологій, економічними змінами та історичними трансформаціями суспільства виникає потреба у мовній адаптації, що призводить до зміни лексики. Переносні значення слів можуть ставати основними, тоді як первинні значення можуть відходити на другий план або втрачати актуальність.

Для розуміння багатозначності важливо враховувати, що кожен термін існує у двох вимірах: статичному і динамічному. Статичний термін – це зафіксований у словниках, енциклопедіях та довідниках термін, який не зазнає контекстуальних впливів і має чітко визначені дефініції. У динамічному вимірі термін функціонує в текстах, де він може варіюватися залежно від контексту, бути гнучким і піддаватися

конотаціям. Таким чином, у динаміці термін реалізує властивість варіативності і не завжди потребує чітких дефініцій.

Незважаючи на спроби впорядкувати та зменшити складність мови, ми не можемо розглядати мовні явища як статичні об'єкти, що не змінюються. Мова є динамічною системою, яка відображає складність і неоднорідність суспільного життя. Соціальні, гендерні, етнічні, вікові та діалектні чинники значно впливають на варіативність мовних форм. Серед екстралінгвістичних факторів, що впливають на багатозначність, виділяються: діалектні (регіональні відмінності), соціолектні (відмінності в межах соціальних груп) та регіональні умови.

Одним із ключових джерел виникнення багатозначності у лінгвістичних термінах є процес термінологізації. В ході цього процесу до загальнозживаного значення лексичної одиниці додається спеціалізоване, внаслідок чого слово переходить до термінологічного лексикону, збагачуючись новими значеннями.

Історично склалося так, що одне і те ж слово може мати різні значення в різних регіонах чи соціальних групах. Це явище особливо виразне у випадках жаргонів та сленгу, де різні верстви населення можуть навіть не здогадуватися про альтернативні значення слова. Ця варіативність часто відображається в лексикографічних джерелах, що іноді надають різні визначення для одного й того ж слова.

До внутрішньо-лінгвістичних чинників, що сприяють утворенню багатозначності, належать:

- 1) Постійний розвиток термінів, що супроводжується накопиченням нових знань у відповідних дискурсах;
- 2) Зміни в методах та цілях дослідження, а також в інструментах, які застосовуються для вивчення різних явищ;
- 3) Процес термінологізації, тобто перетворення загальних слів у спеціальні терміни;
- 4) Недостатня розробка окремих понять або концепцій, що заважає дати їм чітке і однозначне визначення.

Поява нових значень слів відбувається відповідно до вимог і потреб конкретного історичного періоду. Як свідчить практика, значення слів не є фіксованими або незалежними; їх еволюція значною мірою зумовлена як зовнішніми (екстралінгвістичними), так і внутрішніми (лінгвістичними) факторами.

Причини полісемії можна пояснити не лише принципом економії в мові, але й когнітивними здібностями людини, зокрема її здатністю відображати різноманіття світу через обмежену кількість мовних засобів. Багатозначність сприяє ефективному розвитку лексичного запасу мови, адже дозволяє одним і тим самим мовним одиницям передавати декілька смислів залежно від контексту. Витоки полісемії часто пояснюються обмеженістю пам'яті та потребою в оптимізації використання лексики.

Існує припущення, що носіям мови легше оперувати знайомими мовними формами, навіть якщо вони набувають нових значень, ніж запам'ятовувати нові слова. Р. Бриджес зазначав, що “неосвічені люди частіше адаптують знайоме звучання до нового значення, ніж витрачають зусилля на засвоєння нового звукового образу” (Bridges, 1919, p. 25). Це свідчить про тенденцію до збереження знайомого мовного матеріалу в умовах розширення його семантики.

Відомий китайський лінгвіст 吕叔湘 (Люй Шусян) у своїй праці аналізує основні чинники, які впливають на виникнення багатозначності в китайській мові (吕叔湘, 1980):

1. Причини виникнення багатозначності:

- 1) *Історичний розвиток мови:* Слова набувають нових значень у процесі історичного розвитку, культурних змін та соціальних трансформацій.
- 2) *Метафора та метонімія:* Багатозначність часто виникає через метафоричне чи метонімічне використання слів, коли початкове значення розширюється або змінюється.
- 3) *Омонімія та полісемія:* Часто багатозначність пов'язана з омонімією, коли слова з однаковою формою, але різним походженням та значенням зливаються, створюючи нові смислові відтінки.

2. Способи виникнення багатозначності:

- 1) *Семантична диверсифікація*: Розширення значення одного і того ж слова через поєднання його з різними контекстами.
- 2) *Синтаксичні зміни*: Слова набувають нових значень у різних синтаксичних конструкціях.
- 3) *Лексичні запозичення*: Китайська мова запозичує нові значення від інших мов, що також сприяє виникненню багатозначності.

К. Бальдингер пояснював багатозначність обмеженістю людської пам'яті (Baldinger, 1957, p. 25), що також підтримував Є. Бюиссанс (Buyskens, 1965, p. 85). Він вказував, що було б складно утримувати в пам'яті кількість означуваних, рівну кількості означених, і тому омонімізація та полісемія служать засобами спрощення когнітивного навантаження. Однак, ця теорія викликає певні сумніви, адже багато людей без труднощів володіють кількома мовами одночасно, що ставить під сумнів тезу про лімітованість пам'яті як основну причину неоднозначності в мові.

Науковий погляд на це явище також враховує роль контексту, у якому відбувається комунікація. Полісемія допомагає не лише економити мовні ресурси, але й гнучко адаптувати мову до нових умов, відображаючи динаміку суспільного розвитку та змін у мисленні людини.

Розвиток полісемії не можна пояснити лише економією зусиль чи прагненням зменшити кількість означених. Це явище обумовлене складнішими факторами:

- 1) Потребою відображати у мові складні взаємозв'язки, що існують у реальному світі;
- 2) Необхідністю закріплювати результати абстрактного мислення та аналізу;
- 3) Специфікою формування асоціативних зв'язків та умовами функціонування слів у мові, включаючи вплив сталого контексту.

Полісемія є природним і необхідним процесом, який відображає роботу людського мозку. Для когнітивної системи вигідніша наявність багатозначності, оскільки це дозволяє оптимізувати обробку інформації.

Основним когнітивним механізмом, що сприяє появі нових значень у слова, є актуалізація прихованих компонентів когнітивної структури. Це явище можна повноцінно вивчати лише в межах наукового дискурсу, оскільки саме тут

виявляються додаткові ознаки терміна, які не завжди зафіксовані в словникових дефініціях. Таким чином, багатозначність лінгвістичного терміна доцільно досліджувати саме в контексті його використання в наукових текстах.

Представники когнітивно-дискурсивного підходу підкреслюють, що ознаки, не зафіксовані у лексичному значенні слова, є лише додатковими конотаціями або асоціаціями, що виникають у свідомості комунікантів. Одним з ключових механізмів виникнення нових значень є актуалізація таких прихованих компонентів когнітивної структури слова, які не завжди включені в його початкове значення.

За спостереженнями лінгвістів, багатозначними часто стають слова, що позначають найважливіші для суспільства явища, до яких людська увага повернута найсильніше. Наприклад, родинні стосунки є універсальними та важливими у житті кожної людини, тому слова, що стосуються родини, природно набувають додаткових значень.

Окрім цього, полісемія формується під впливом мовних систем і їх складових. До таких факторів належать:

- 1) Структурні особливості похідних слів. Слова, що утворюються шляхом додавання префіксів або суфіксів, зазвичай мають менший словотвірний потенціал, ніж слова з простими основами;
- 2) Синтаксичні можливості мови. Важливу роль відіграють правила побудови речень, які дозволяють варіювати значення слова залежно від контексту;
- 3) Граматичні форми. Різні форми слова можуть змінювати його значення або сприяти появі нових відтінків смислу;
- 4) Логічний потенціал лексичних значень. Наприклад, синекдоха, метонімія, метафора, які дозволяють словам відображати зв'язки між об'єктами та явищами через переносні значення;
- 5) Оказіональні утворення. Іноді нові значення виникають випадково під впливом контексту або стилістичної залежності, наприклад, коли однина використовується замість множини або назва місця починає позначати людей, що там знаходяться.

Особливу складність представляє семантична структура багатозначних термінів, оскільки один і той самий термін-знак може використовуватися для позначення різних реалій, що ускладнює його трактування.

Основні причини розвитку багатозначності в лінгвістичній термінології включають (Ляшук, 2011, с. 323-324):

- 1) Зміни наукової парадигми, які сприяють появі нових термінів без належного обґрунтування;
- 2) Процес термінологізації, що базується на використанні загальноживаної лексики;
- 3) Постійний розвиток терміна через прирощення нового знання в дискурсі.

Аналіз причин та механізмів виникнення полісемії показує, що (Солдатова, 2007):

- 1) Полісемія є природною реалією мови, яка виникає внаслідок когнітивних процесів і необхідна для ефективної комунікації;
- 2) Полісемія сприяє зменшенню когнітивного навантаження, забезпечуючи ефективність мови за рахунок використання обмеженого набору графем і фонем;
- 3) Вона є результатом оптимізації мовної системи для передачі інформації;
- 4) Її виникнення і функціонування зумовлені як зовнішніми соціальними факторами, так і внутрішніми когнітивними процесами, а також особливостями мовної системи та її структурними можливостями.

Висновки до першого розділу

Кожен метод, який був зазначений – по своєму унікальний. Кожен намагався внести свій вклад у розвиток теорії про омонімію та полісемію в лінгвістиці, саме тому були різні судження та дискусії, адже вивчення цього питання не легке дивлячись на всю його багатогранність. Можливо і на сьогоднішній день, питання розгляду про явища омонімію та синонімію залишається відкритим. З кожним днем мова вдосконалюється і набуває нових значень, а разом з нею відкривається питання про вивчення і дослідження нових лексичних одиниць в термінології омонімії та полісемії.

Ми широко розглянули поняття омонімії та полісемії в лінгвістиці:

Омонімія – це розділ науки, що вивчає омоніми. Омоніми – це слова, які звучать однаково, але мають різне значення. Звуковий або графічний збіг мовних одиниць, значення яких не пов'язані одне з одним. Омонімія подібна до полісемії у тому, що одна і та ж звукова оболонка співвідноситься з декількома предметами або явищами дійсності. Але при полісемії смислові зв'язки між цими реаліями чітко усвідомлюються, а ост при омонімії зв'язків між названими реаліями для носіїв сучасної мови не існує. Тобто при багатозначності ми маємо справу з одним словом, а при омонімії – з двома або більше словами.

Полісемія – це наявність різних лексичних значень у одного й того ж слова відповідно до різних контекстів. Полісемія є мовною універсалією в системі європейських мов. Заснована вона на асиметричності мовного знака і відображає принцип економії формальних засобів при передачі максимального смислового об'єму. Моносемія, тобто наявність у мовної одиниці одного значення, не типова для мови в цілому. Це явище, коли одне слово має кілька пов'язаних між собою значень. Ці значення утворюють смислову структуру, де кожне нове значення виникає на основі основного значення, що дозволяє слову виконувати різні функції в різних контекстах.

Зокрема, визначено сутність цих понять та проведено аналіз проблем їхнього розмежування. Виявлено, що омонімія та полісемія є близькими, але різними мовними явищами, кожне з яких відіграє специфічну роль у формуванні значень слів. Описано основні тенденції в розвитку теорії омонімії та полісемії, що свідчить про актуальність і різноплановість їхнього вивчення в сучасній лінгвістиці.

На практиці розмежування полісемії та омонімії стає особливо важливим у лінгвістичному аналізі текстів, особливо в таких галузях, як переклад, семантичний аналіз та лексикографія. У процесі навчання важливо звертати увагу на специфічні методи розрізнення полісемії та омонімії, які можуть включати контекстуальний аналіз, звернення до етимології слова та синтаксичні особливості. Важливо також враховувати різні підходи до дослідження цих явищ у різних мовах, оскільки

омонімія і полісемія можуть мати специфічні риси залежно від структури тієї чи іншої мови.

На основі проведеного дослідження можна зробити такі узагальнення: проблему розмежування полісемії та омонімії неможливо вирішити за допомогою одного методу, тільки поєднання різних критеріїв і системний підхід допоможуть уникнути однобічності результатів. У мові, як у живому організмі, відбуваються паралельні процеси омонімії та полісемії: одні слова прагнуть до самостійності, а інші – до розширення свого значення. Водночас, у межах різних польових структур, периферійні значення багатозначного слова можуть займати центральне місце в семантиці омоніма. Розв'язання питання розмежування є тимчасовим рішенням, актуальним лише на певний момент. Ключем до розпізнання полісемії та омонімії є аналіз специфіки функціонування слова.

Висновок щодо багатозначності в лінгвістичних термінах показує, що це явище є природним процесом, зумовленим складною взаємодією когнітивних, контекстуальних та термінологічних чинників. Багатозначність виникає як наслідок термінологізації, коли загальноживані слова набувають спеціалізованого значення в науковій сфері. Основним механізмом формування нових значень є актуалізація прихованих елементів когнітивної структури слова, що відбувається у динаміці наукового дискурсу.

Термінологічні одиниці існують у двох вимірах: статичному, де вони фіксуються у словниках з чіткими дефініціями, і динамічному, де вони адаптуються до контексту й можуть змінювати своє значення. Важливою характеристикою термінів є їх здатність змінюватися під впливом нових знань, що відображає розвиток наукової парадигми.

Багатозначність лінгвістичних термінів сприяє не лише збагаченню термінологічної системи, але й оптимізує процес передачі інформації, забезпечуючи гнучкість і адаптивність мови до змін у науковій та комунікативній діяльності.

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ПОЛІСЕМІЇ ТА ОМОНІМІЇ.

2. 1. Методологія дослідження омонімії та полісемії в китайській та українській мовах.

Методологія – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища (Зацерковний, Тішаєв, & Демидов, 2017, с. 72).

До загальнонаукової методології належить системний підхід, який є необхідним для вивчення будь-якого наукового об'єкта. Основна ідея цього підходу полягає в комплексному аналізі великих і складних систем, де об'єкт розглядається єдине ціле, що функціонує завдяки взаємодії всіх його елементів і частин. У конкретних науках методологія дослідження визначається як сукупність методів і засобів, спрямованих на розв'язання певних наукових завдань.

Методологію трактують по-різному, залежно від рівня її аналізу. У широкому сенсі її розуміють як систему принципів і методів організації теоретичної та практичної діяльності, а також як науку про цю систему. Методологічні принципи відрізняються тим, що визначають базові наукові підходи і позиції, спільні для всіх галузей, одночасно охоплюючи і теорію пізнання у певній науковій сфері. Сучасні праці в основному зосереджуються на методології наук, яка стосується принципів, форм і методів наукового дослідження. Непорозуміння щодо сутності методології часто виникають через механічне перенесення одного з цих визначень на педагогічну діяльність без урахування специфіки педагогічної науки (Гончаренко, 2008, с. 498).

Головні функції методології (Зацерковний, Тішаєв, & Демидов, 2017, с. 72):

- визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;
- направляє, передбачає особливий шлях, на якому досягається певна науково-дослідницька мета;
- забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;

- допомагає введенню нової інформації до фонду теорії науки у вигляд нових понять, категорій, законів, гіпотез, ідей, теорій;
- забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;
- створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітичній інструмент наукового пізнання;
- організує використання нових знань у практичній діяльності.

У науковому дослідженні мови та лексичної системи, вивчення явищ омонімії та полісемії посідає важливе місце, оскільки феномени відображають складну природу мовної одиниці та її багатогранність. Омонімія і полісемія є проявами лексичної варіативності, які суттєво впливають на розвиток семантичних полів, а також на структурну організацію мовної системи. Саме тому їхнє дослідження вимагає застосування комплексного підходу, що поєднує різноманітні методи аналізу мовних явищ.

Методологія дослідження омонімії та полісемії спирається на системний аналіз, що охоплює як синхронічний, так і діахронічний аспекти функціонування лексем у мові. Використання різних методів дослідження дозволяє виявити закономірності розвитку значень слів, їхніх взаємозв'язків та зміни в процесі еволюції мовної системи. Застосування когнітивного підходу дозволяє розкрити механізми концептуальної категоризації, за допомогою яких слово набуває нових значень або змінює існуючі.

Наявність омонімії в різних термінологічних системах є важливим фактором, що вимагає її вивчення. Науковці стверджують, що для повного дослідження термінологічних омонімів необхідно використовувати різні методи як у діахронному, так і синхронному аспектах. Це дозволяє визначити наявність чи відсутність певних лінгвістичних ознак і процесів, що підтверджують явище омонімії в термінології. Важливу роль відіграє порівняльний метод аналізу термінів: встановлення основного значення і похідних форм з урахуванням етимологічної, звукової, графічної та граматичної структури. Компонентний аналіз є ключовим у визначенні омонімічних термінів, оскільки він дозволяє виявити наявність або

відсутність спільних семантичних компонентів. Дистрибутивний аналіз, будучи об'єктивним інструментом для виділення категоріальних сем, є допоміжним методом, проте основну роль у визначенні спільності чи відмінності семантики термінів належать диференційним семам. Особливість дослідження міжмовної омонімії полягає в тому, що кожне порівняння конкретної пари мов є унікальним, оскільки враховує їхню спорідненість, типологічні характеристики та специфічні інтра- й екстралінгвістичні фактори, які впливають на міжмовному рівні та призводять до різних результатів (Ментинська, 2022, с. 35).

Розглянемо існуючу класифікацію термінів-омонімів:

- *Гомогенні або ж однорідні омоніми* виникають через словотворення чи формотворення від одного деривата, або ж в результаті семантичного розщеплення, тобто розпаду полісемії. Наприклад: «акселератор» (з латинської) – технічний термін для позначення прискорювального електрода чи дросельної заслінки; у хімії – «каталізатор»; у військовій справі – «багатокамерне зброя» (*Словник іношомовних слів*);
- *Гетерогенні або ж неоднорідні омоніми (етимологічні)* утворюються через збіг звукових форм, які мають різні джерела і періоди походження. Наприклад: «рейд» – з голландської означає «прибережний водний простір для стоянки суден», а з англійської – «військове проникнення в тил ворога з певною метою» (*Словник іношомовних слів*);
- *Омоніми-терміни за змістом* відрізняють лексичні й граматичні значення. Лексичні омоніми-терміни: «романіст» (з французької) – «автор романів» (від слова роман), і «фахівець з романської філології» (від слова романський). Граматичні омоніми-терміни: туш (жін. рід, німецька) – «фарба», і «туш» (чол. рід) – «невелика музична п'еса» (*Словник іношомовних слів*);
- *Омоніми-терміни за формою вираження* поділяють на графемні (омографи) і звукові (омофони). Наприклад: «контрôлер» – пристрій для керування електродвигунами, і «контролёр» – працівник, що здійснює контроль. У графемних термінів-омонімів збіг на письмі може не

залежати від звукової форми, а звукові омоніми можуть збігатися у вимові, навіть якщо графічно вони різні: «Вікторія» (лат.) – богиня перемоги; у біології «вікторія» – вид водяних трав'янистих рослин (*Словник іншомовних слів*);

- *Повні омоніми-терміни*, де всі форми омонімічної пари збігаються: «радикал» (з французької та латинської) – «представники політичних рухів, що вимагають реформ», «математичний знак для добування кореня», і «стійка група атомів у хімічних сполуках» (*Словник іншомовних слів*);
- *Часткові омоніми*, коли збігаються лише окремі форми омонімічних пар, або повний збіг відбувається для одного слова, а частковий – для іншого. Наприклад, термін (з латинської *terminus*) означає «відтинок часу» (у родовому відмінку має закінчення -у), а також «чітке наукове поняття» (у родовому відмінку закінчення -а) (*Словник української мови, 2021*).

Зазначається, що омонімія у фразеології є доволі рідкісним явищем, і дослідження вказують на різні шляхи її виникнення. Зокрема, це може бути незалежне формування співзвучних фразеологічних одиниць на основі відповідних змінних вільних словосполучень, збіг фразеологізмів різного походження, а також вторинне переосмислення значень фразеологізмів, коли виникають нові значення, між якими відсутній семантичний зв'язок, що призводить до розщеплення багатозначної фразеологічної одиниці на омоніми (Петровська, 2010, с. 154-155).

Дослідження функціонування полісемічних слів здійснюється через аналіз їх частоти вживання, поширеності, сполучуваності, стилістичної приналежності, прагматичного використання та здатності передавати повідомлення. Частота показує, як часто слово використовується в мовленні чи тексті. Поширеність аналізує, в яких контекстах слово зустрічається – зокрема, це можуть бути різні тематики, жанри або типи текстів. Сполучуваність описує здатність слова утворювати різноманітні фрази та речення у поєднанні з іншими словами. Стилiстична приналежність вказує, до якого мовного стилю відноситься слово, наприклад, наукового, художнього, розмовного чи офіційного. Прагматичний аспект

враховує залежність значення слова від контексту, мети мовлення, адресата й ситуації. Здатність слова викликати реакцію і передавати повідомлення стосується його комунікативної цільності. Дослідження полісемії включає вивчення факторів, що впливають на семантичні відтінки слів. Аналіз структури слів потребує з'ясування взаємозв'язків між морфемами, адже зміни в їх компонентах можуть змінювати значення. Це особливо важливо в складних полісемічних словах, де кожна морфема може мати своє значення, що посилює глибину полісемії.

Полісемічні слова слід вивчати через призму їх використання у різних комунікативних контекстах. Частота вживання показує, наскільки активно слово використовується в різних комунікативних сферах. Розподіл відображає різноманітність ситуацій та контекстів, де це слово може зустрічатися. Комбінаторність демонструє здатність слова утворювати різноманітні сполучення з іншими словами, що підсилює його багатозначність.

Важливо враховувати стилістичні особливості слова, оскільки це допомагає зрозуміти, в яких стилях мовлення слово найбільше вживається і як стилістичні відтінки впливають на його значення. Прагматичний аспект розкриває, як значення слова змінюється в залежності від комунікативної ситуації та взаємодії між мовцем і слухачем. Комунікативна ефективність визначає, наскільки успішно слово передає зміст і впливає на сприйняття слухачів (Деркач, 2024, с. 13).

Лексична полісемія виникає через дві основні причини: з одного боку, це безмежність зовнішнього світу, що включає в себе безліч предметів і явищ, а з іншого боку – обмеженість словникового запасу, навіть у найрозвиненіших мовах.

Сучасні методи дослідження полісемії можна умовно поділити на чотири категорії: *контекстуальні, структурні, психолінгвістичні та статистичні* (Кабаченко, 2021, с. 109).

Контекстуальний аналіз ґрунтується на детальному, хоча й неформальному вивченні тексту. Ключовим поняттям у цій теорії є «вказівний мінімум», який може мати лексичний, синтаксичний або лексико-синтаксичний характер, а також бути одно- чи багаточленним. Аналіз компонентів вказівного мінімуму дозволяє визначити «контекстуальний набір», що відповідає певному значенню слова. У

рамках цієї теорії розрізняють змінний і постійний контекст. Змінний контекст далі ділиться на лексичний і синтаксичний. Лексичний контекст охоплює ті елементи, які допомагають реалізувати значення слова за рахунок самої семантики його компонентів.

Синтаксичний контекст, у свою чергу, визначається через синтаксичну конструкцію, в якій знаходиться слово, що реалізується семантично, незалежно від значень слів, що входять до цієї конструкції.

При перекладі текстів часто виникають труднощі з вибором слів через полісемію іноземної мови. Вибір правильного значення значною мірою залежить від контексту. Контекстуальні значення проявляються під час вживання слів у мовленні, залежать від оточення і реалізуються під впливом вузького, широкого та екстралінгвістичного контекстів (Кабаченко, 2021, с. 109).

У рамках загального поняття контексту розрізняють вузький («мікроконтекст») та широкий контекст («макроконтекст»). Вузький контекст охоплює речення і лінгвістичні одиниці, які оточують цю одиницю в межах речення. Широкий контекст враховує мовне оточення, яке виходить за межі одного речення, тобто текстовий контекст, що складається з мовних одиниць, які оточують дану одиницю в сусідніх реченнях. Точні межі широкого контексту не можуть бути чітко визначені – це можуть бути групи речень, абзаци, глави або навіть весь твір (Кабаченко, 2021, с. 110).

Психолінгвістичні методи аналізу лексичної семантики прагнуть об'єднати формальний і суб'єктивний підходи. Наприклад, асоціативна методика базується на підрахунку частоти слів-реакцій, які виникають у респондентів у відповідь на слова-стимули. Це дозволяє з певною мірою точності визначити частоту вживання слова в конкретному значенні, розрізнити основне значення від другорядних і з'ясувати специфіку функціонування багатозначного слова в різних контекстах. Психометричні методи дозволяють вимірювати семантичну відстань між лексико-семантичними варіантами, які актуалізуються в певному контексті. Ці методи також формалізують поняття омонімії, полісемії та однозначності, дозволяючи точніше визначити приналежність окремих елементів до різних контекстуальних наборів.

Проблема полісемії та омонімії у фразеології досі залишається предметом дискусій. Деякі науковці вважають, що ці явища не є типовими для фразеології. Фразеологізми зазвичай мають обмежену кількість значень, що, на думку мовознавців, пов'язано з їх метафоричністю, високим рівнем абстракції та складнішою структурою (Скрипник, 1973, с. 192; Ужченко, & Авксентьев, 1990, с. 47-48).

Значення фразеологічної одиниці завжди постає як єдине ціле, оскільки ґрунтується на цілісному переосмисленні логічних і предметних зв'язків між окремими компонентами. Єдність внутрішньої форми фразеологізму забезпечує цілісність його значення. У зв'язку з цим деякі дослідники розглядають семантичні уточнення значення фразеологізму не як полісемію, а як контекстуальні модифікації.

З точки зору комунікативної лінгвістики, полісемія та омонімія часто призводять до комунікативних труднощів і невдач. Однак «семантична властивість слова мати кілька значень одночасно» (Гуйванюк, Кардашук, & Кульбабська, 2005, с. 58) і «збіг у одній знаковій формі кількох непов'язаних значень» (Селіванова, 2010) у термінологічній лексиці є природно обмеженими, оскільки наукові терміни належать до специфічної сфери вживання.

У праці 《汉语史稿》, 王力 (Ван Лі) використовує історико-порівняльний метод, аналізуючи розвиток значення слів і фраз у китайській мові. Він досліджує, як зміни фонетичних і морфологічних ознак у різні історичні періоди вплинули на виникнення омонімії та полісемії (王力, 1985).

Основні методологічні підходи 王力 (Ван Лі):

1. Історичний аналіз:

- 1) Вивчення історичних змін значень слів та їх фонетичних форм для розуміння причин виникнення омонімії;
- 2) Аналіз еволюції китайських ієрогліфів і зміни вимови, що призводять до омонімії.

Приклад: слова 见 / 劍 (jiàn)

- Ієрогліф 见 (jiàn) означає «бачити».

- Ієрогліф 剑 (jiàn) означає «меч».

Обидва слова мають однакову вимову в сучасній китайській мові, що робить їх омонімами. Однак історично ці слова мали різну вимову, яка змінилася з розвитком мови, що призвело до омонімії.

2. Семантичний аналіз:

1) Розгляд полісемії через семантичні поля, тобто групи значень, що об'єднані спільною основою;

2) Вивчення того, як основне значення слова розширюється і породжує нові, вторинні значення.

Приклад: слово 手 (shǒu)

- 手 (shǒu) в основному означає «рука».

- Вторинне значення – «майстерність» або «уміння» (як у слові 高手 «майстер»).

Ван Лі вказує на те, що вторинне значення походить від первісного значення через метафоричне розширення, де 手 (shǒu) асоціюється з умінням щось робити.

3. Контекстуальний підхід:

1) Вивчення впливу контексту на визначення значення слова;

2) Аналіз полісемічних слів на основі їхнього вживання в різних контекстах для розрізнення значень.

Приклад: слово 打 (dǎ)

- 打 (dǎ) може означати «бити» (наприклад, 打人 – «бити людину»).

- Але в іншому контексті може означати «телефонувати» (наприклад, 打电话 – «дзвонити по телефону»).

Ван Лі підкреслює, що значення цього слова залежить від контексту, і саме контекстуальний аналіз дозволяє правильно інтерпретувати полісемічні слова.

Таким чином, методологічний підхід 王力 (Ван Лі) до дослідження омонімії та полісемії включає історичний, семантичний і контекстуальний аналіз, що дозволяє

глибше зрозуміти, як значення слів змінювалися та адаптувалися в китайській мові протягом століть.

У роботі 《汉语语法分析问题》, 吕叔湘 (Люй Шусян) досліджує феномен омонімії та полісемії в контексті граматичних структур китайської мови. Він застосовує структурно-семантичний аналіз, акцентуючи увагу на ролі синтаксису та морфології в формуванні значень слів (吕叔湘, 1979).

Основні методологічні підходи 吕叔湘 (Люй Шусяна):

1. Граматичний аналіз:

- 1) Дослідження того, як граматичні конструкції впливають на значення слів та їхню багатозначність;
- 2) Аналіз функціональних слів та часток, що можуть змінювати значення полісемічних слів.

Приклад: слово 轻 (qīng)

- 轻 (qīng) означає «легкий» (у значенні «незначний»).
- Але в певних граматичних контекстах може означати «необережний» (наприклад, у словосполученні 轻举妄动 – «необдумані дії»).

Люй Шусян підкреслює, що значення змінюється залежно від граматичних конструкцій.

2. Морфологічний підхід:

- 1) Вивчення омонімії через аналіз морфологічних компонентів, що мають однакову форму, але різне значення;
- 2) Дослідження морфологічних омонімів, де однакові фонетичні форми мають різне походження.

Приклад: слова 只 / 纸 (zhǐ)

- Ієрогліф 只 (zhǐ) означає «лише».
- Ієрогліф 纸 (zhǐ) означає «папір».

Ці слова мають однакову вимову, але абсолютно різні морфологічні значення. Люй Шусян зазначає, що омонімія тут виникає через однакову фонетичну форму, але різне етимологічне походження.

3. Синтаксично-семантичний аналіз:

- 1) Вивчення того, як синтаксичні конструкції розрізняють значення полісемічних слів;
- 2) Дослідження омонімії в залежності від позиції слова в реченні та його граматичних функцій.

Приклад: слово 行 (xíng)

- 行 (xíng) може означати «йти» (наприклад, 行走 – «ходити»).
- В іншому контексті може означати «підходити» або «припустимо» (наприклад, 这样行吗? – «Так підійде?»).

Люй Шусян використовує синтаксичний аналіз для розмежування значень залежно від їх позиції та граматичної ролі в реченні.

Таким чином, 吕叔湘 (Люй Шусян) у своїй праці демонструє комплексний підхід до дослідження омонімії та полісемії, застосовуючи граматичний, морфологічний та синтаксично-семантичний аналізи для глибшого розуміння китайської мови.

У зв'язку з цим, полісемічні та омонімічні зв'язки частіше виникають під час взаємодії загальноживаної лексики з термінологічною. Омонімія та полісемія охоплює безліч аспектів і потребує більш глибокого вивчення, тому важливо зазначити, що розробка комплексного підходу до її дослідження в лексикології є актуальним, особливо з огляду на велику кількість багатозначних слів у різних мовах.

2.2. Класифікація полісемії та омонімії в лінгвістичних дослідженнях.

Класифікація полісемії та омонімії займає важливе місце в лінгвістичних дослідженнях, оскільки дозволяє глибше зрозуміти структуру мови та механізми формування значень. У процесі вивчення полісемії основна увага приділяється типам семантичних зв'язків між різними значеннями одного слова, що дозволяє виділити радіальну, послідовну та інші форми багатозначності. У свою чергу, омонімія класифікується за ступенем збігу графічної чи фонетичної форми слів, а також за семантичними та етимологічними характеристиками. Сучасні лінгвістичні

підходи до класифікації цих явищ ґрунтуються на функціональному аналізі мови, що дозволяє врахувати як синхронічний, так і діахронічний аспекти. Вивчення цих класифікацій допомагає краще зрозуміти різноманіття мовних форм і їхню роль у комунікації.

Полісемія – це здатність слова мати кілька пов'язаних значень. Зарубіжні лінгвісти розробили різні класифікації полісемії, розглядаючи її з точки зору когнітивних процесів, семантичних відношень та типами зв'язку між значеннями. Розглянемо основні класифікації полісемії, створеними зарубіжними лінгвістами.

Джордж Лакофф, один із засновників когнітивної лінгвістики, запропонував кілька типів полісемії, заснованих на концептуальних моделях, які відображають процеси мислення. Він працював над тим, щоб показати, як метафори і метонімії структурують мову, а також розрізнив такі класифікації полісемії (Lakoff, 1987):

- 1) *Радіальна полісемія*: Основне значення слова виступає як «центр», а похідні значення відходять від нього, ніби промені від центру кола. Центральне значення має найширше застосування, а похідні можуть стосуватися конкретніших контекстів;
- 2) *Метафорична полісемія*: Вона виникає, коли нові значення слова формуються через метафоричні переноси. В цьому випадку значення розвиваються через абстракції або аналогії;
- 3) *Метонімічна полісемія*: Це ситуація, коли нові значення формуються на основі суміжних асоціацій або частини і цілого, без відриву від прямого контексту.

Джон Тейлор, ще один провідний дослідник когнітивної лінгвістики, працював над дослідженням того, як ментальні структури та когнітивні процеси впливають на формування значень. Зокрема, у своїй роботі він також виділив класифікації полісемічних слів (Taylor, 1989):

- 1) *Генералізована полісемія*: Це коли значення слова розширюється і стає більш абстрактним або узагальненим, охоплюючи більше контекстів;
- 2) *Спеціалізована полісемія*: Протилежний процес, коли значення стає більш вузьким і спеціалізованим для конкретного контексту або ситуації.

Чарльз Філмор, творець фреймової семантики, розглядав полісемію в контексті фреймів – когнітивних структур, які організують наш досвід і знання про світ (Fillmore, 2006):

- 1) *Фреймова полісемія*: Кожне значення слова активує певний «фрейм» – набір знань і асоціацій, пов'язаних з певною ситуацією або концепцією. Значення змінюється в залежності від активованого фрейму;
- 2) *Сценарійна полісемія*: Це варіант фреймової полісемії, де кожне значення слова викликає конкретний сценарій або послідовність подій, які передбачають певний контекст.

Андреас Бланк, німецький лінгвіст, спеціаліст із романських мов, відомий своїми досягненнями в галузі когнітивної та діахронічної лексичної семантики. Він успішно інтегрував класичні риторичні підходи до семантичних змін із новітніми розробками когнітивної лінгвістики та асоціативної психології. Його праці отримали визнання в мовознавчій спільноті, зробивши його одним із ключових теоретиків у галузі лексико-семантичних змін. У своїй роботі А. Бланк класифікував, такі типи лексико-семантичної полісемії, як – конверсивна, антифразисна, антонімічна, гіпонімічна, метафорична, метонімічна та таксономічна (Blank, 1997):

- 1) Конверсивна полісемія, включає реляційні антоніми – слова, що описують відносини з різних перспектив;
- 2) Протилежні значення можуть зустрічатися як в антонімічному, так і в антифразисному типах полісемії. У першому випадку контраст виявляється на рівні значення, у другому – на когнітивному рівні;
- 3) Гіпонімічна полісемія, виникає через схожість у рамках одного концептуального поля, що призводить до звуження значення;
- 4) Метафорична полісемія, є найвідомішим та найпоширенішим типом. Її значення часто мають емоційне забарвлення, навіть якщо первинний зміст може бути описовим;
- 5) Метонімічний тип, базується на явищах метонімії, де одна частина досвіду позначається словом або фразою, які насправді вказують на іншу, пов'язану частину;

- б) Таксономічні зв'язки, між двома поняттями, де одне є гіперонімом іншого, ґрунтуються на семантичному розширенні чи звуженні, і часто спираються на прототипне уявлення категорії.

У своїй роботі 葛本仪 (Ге Бенї) поділяє полісемію на кілька основних типів (葛本仪, 2001, 第 112-134 页):

1. За походженням значень:

1) *Радіальна полісемія (放射型多义)*: де значення розходяться від одного центрального поняття, наприклад, слово 头 (голова) – «частина тіла», «керівник», «вершина».

2) *Лінійна полісемія (线型多义)*: де значення розвиваються послідовно, як у слові 开 (відкривати) – «відчинити», «почати», «заснувати».

2. За частотою вживання значень:

1) *Первинне значення (原义) і вторинні значення (引申义)*: наприклад, «打» (ударити) – первинне значення, а «打电话» (дзвонити) – вторинне.

3. За відношенням між значеннями:

1) *Метонімічна полісемія (转喻多义)*, як у слові «口» (рот) – «людина» в контексті числівника, наприклад, «三口人» (три людини в сім'ї).

2) *Метафорична полісемія (隐喻多义)*, наприклад, «眼睛» (око) – «увага» або «фокус» у виразі «社会的眼睛» (очі суспільства).

Омонімія, як і полісемія, має свої класифікації, розроблені різними лінгвістами, але на відміну від полісемії, омонімія описує явище, коли два або більше слова мають однакову форму, але зовсім різні значення, які не пов'язані між собою. Розглянемо основні класифікації омонімії, створені зарубіжними лінгвістами.

Джон Лайонз, відомий англійський лінгвіст, у своїй роботі звертає увагу на розрізнення омонімії та полісемії, а також систематизацію різних видів омонімів (Lyons, 1977):

- 1) *Повна омонімія*: Це коли два слова мають абсолютно однакову форму (як в усній, так і в письмовій формі) та однакові граматичні властивості, але різні значення. Наприклад, слово «*bank*» (банк, фінансова установа) і (берег річки або озера);
- 2) *Часткова омонімія*: У цьому випадку слова мають спільну форму тільки в певних формах або контекстах, але відрізняються граматичними властивостями. Наприклад, англійське «*lead*» (вести) і «*lead*» (свинець), що відрізняються вимовою в залежності від значення.

Отто Єсперсен, данський лінгвіст і один з провідних мовознавців ХХ століття, запропонував класифікацію омонімії, засновану на відмінностях у значеннях та граматичних властивостях омонімів (Jespersen, 1924):

- 1) *Лексична омонімія*: Омоніми, що мають однакову форму, але різні значення. Це класичний тип омонімів, який є найбільш поширеним;
- 2) *Граматична омонімія*: Коли омонімія виникає через різні граматичні форми, навіть якщо це одне й те саме слово. Наприклад, англійське слово «*run*» може бути як дієсловом (бігти), так і іменником (забіг).

Чарльз Фергюсон, відомий за свої дослідження в галузі соціолінгвістики, також займався питаннями омонімії, зокрема у взаємодії мови і суспільства (Ferguson, 2000):

- 1) *Фонетична омонімія*: Це випадок, коли слова мають однакову вимову, але різне написання і значення. Наприклад, «*knight*» (лицар) і «*night*» (ніч);
- 2) *Морфологічна омонімія*: Омонімія, що виникає через те, що два слова мають однакові морфологічні форми, але різні значення.

Згідно з класифікацією 张永言 (Чжан Юнянь), омоніми поділяються на три основні групи, залежно від їхнього функціонування у мовленні – як в усному, так і писемному (张永言, 1982, 第 115-117 页):

- 1) *Лексичні омоніми*: це слова, які належать до тієї самої частини мови і мають однакову граматичну категорію, але різняться за своїм лексичним

значенням. Наприклад, слово 杆 (gǎn) може означати як «палиця», так і «ручка» або «важіль».

- 2) *Граматичні омоніми*: такі омоніми мають однакове лексичне значення, але відрізняються за граматичною функцією або належать до різних частин мови. Наприклад, 着 (zhe) в ролі дієслівної частки, що вказує на тривалість дії, та 着 (zháo) у значенні «досягати», де це вже самостійне дієслово.
- 3) *Лексико-граматичні омоніми*: це слова, які мають різні як лексичні, так і граматичні значення. Наприклад, 行 (xíng) у значенні «йти» або «можна» і 行 (háng) у значенні «ряд» або «професія». Тут відрізняються як значення, так і граматична категорія.

Висновки до другого розділу

В результаті проведеного аналізу практичних аспектів вивчення полісемії та омонімії було встановлено, що ці явища є невід'ємною складовою природної еволюції мови та мають важливе значення в контексті комунікації. Полісемія, як здатність одного слова мати кілька значень, дозволяє мові бути економічною та виразною, тоді як омонімія ускладнює мовну комунікацію, часто призводячи до непорозумінь.

Також було розглянуто методологію дослідження омонімії та полісемії в китайській та українській мовах. У межах дослідження омонімії та полісемії було застосовано комплекс методів, що дозволили глибше проаналізувати природу цих мовних явищ. Для визначення теоретичних основ використано методи аналізу наукових джерел, порівняльний метод, а також історико-лінгвістичний підхід, що дало змогу простежити еволюцію підходів до розмежування омонімії та полісемії. Для дослідження методології омонімії та полісемії, було взято праці китайських вчених: Ван Лі – досліджує, як зміни фонетичних і морфологічних ознак у різні історичні періоди вплинули на виникнення омонімії та полісемії; Люй Шусян – досліджує феномен омонімії та полісемії в контексті граматичних структур китайської мови.

Для практичного вивчення використовувалися методи лінгвістичного аналізу, такі як компонентний аналіз значень, дистрибутивний аналіз та контекстуальний підхід. Це дозволило чітко розмежувати омоніми і полісемічні слова на основі їхньої семантичної та функціональної природи, а також провести статистичний аналіз частотності їх вживання у різних текстах. Застосування методу когнітивної лінгвістики допомогло виявити вплив концептуальних моделей на формування полісемії. Загалом, обрана методологія дослідження забезпечила всебічне і структуроване вивчення омонімії та полісемії, що дозволило зробити вагомі висновки щодо їхньої природи та механізмів функціонування у мові.

Для розрізнення та більш детальному дослідженні класифікацій омонімії та полісемії було обрано різні праці дослідників-лінгвістів, зокрема: Дж. Лакофф обговорює концепцію радіальної полісемії та аналізує, як категорії і значення слів структуровані в нашій свідомості через метафори і метонімії; Дж. Тейлор обговорює прототипну теорію категоризації, включаючи генералізовану та спеціалізовану полісемію. Він аналізує, як когнітивні процеси формують значення слова через різні контексти; Ч. Філлмор детально описує, як активовані когнітивні фрейми впливають на значення слова; А. Бланк успішно інтегрував класичні риторичні підходи до семантичних змін із новітніми розробками когнітивної лінгвістики та асоціативної психології, у своїй праці класифікував, сім типів лексико-семантичної полісемії; Ге Бенї поділяє полісемію на кілька основних типів: за походженням значень, за частотою вживання та за відношенням між значеннями. Кожен тип супроводжується конкретними прикладами, що дозволяє краще зрозуміти семантичні відмінності в багатозначних словах; Дж. Лайонз детально обговорює феномен омонімії та пропонує класифікацію повної та часткової омонімії, аналізуючи різницю між омонімією і полісемією; О. Єсперсен досліджує різні явища мови, включаючи омонімію, аналізуючи її граматичні та лексичні аспекти; Ч. Фергюсон також звертається до проблеми омонімії в різних мовах і аналізує її типи; Чжан Юнянь класифікує омоніми з метою глибшого аналізу їхнього функціонування в мовленні, як усному, так і писемному. Класифікація має на меті відобразити різноманіття

омонімії у китайській мові, де слова можуть одночасно мати кілька значень, що відрізняються за лексичними або граматичними характеристиками.

Таким чином, дослідження полісемії та омонімії не лише розширює теоретичні знання про мову, але й сприяє практичному застосуванню отриманих знань для вирішення реальних комунікативних задач, особливо у багатомовному та міжкультурному контексті.

РОЗДІЛ ІІІ. СТРУКТУРНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОМОНІМІЇ ТА ПОЛІСЕМІЇ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

3.1. Структурні особливості омонімів у художньому дискурсі китайської мови.

У китайській мові омонімія займає особливе місце, адже через значну кількість омонімів, викликану обмеженістю фонетичної системи і специфікою письмових знаків, цей феномен набуває високої функціональності та естетичної цінності в літературі. У літературних текстах омоніми часто використовуються для надання додаткових значень, створення гри слів і вираження культурних та ідеологічних аспектів, що є невід'ємною частиною в китайському художньому дискурсі.

Застосування омонімії у художніх текстах китайської мови зумовлене багатозначністю окремих ієрогліфів та їхньою здатністю набувати нових сенсів в різних контекстах. Важливо підкреслити, що структурні особливості омонімів у художньому дискурсі не тільки відображають лексичні зв'язки, але й формують естетичний простір, у якому автор може передавати тонкі емоційні та символічні смисли. Омоніми стають інструментом для підкреслення мовних і культурних особливостей, відкриваючи для читача можливість багатозначного розуміння тексту.

Таким чином, дослідження структурних особливостей омонімів у китайській мові дозволяє глибше розуміти не лише мовну систему, але й способи художнього вираження.

Візьмемо для прикладу поширену китайську скоромовку «施氏食狮史» (Історія про те, як Ши з'їв левів), в якій омонімія відіграє дуже цікаву роль у грі слів (Чжао, 2008):

石室诗士施氏，嗜狮，誓食十狮。

(Shí shì shī shì shī shì, shì shī, shì shí shí shī.)

氏时时适市视狮。

(Shì shí shí shì shì shì shī.)

十时，适十狮适市。

(Shí shí, shì shí shī shì shì.)

是时，适施氏适市。

(Shì shí, shì shī shì shì shì.)

氏视十狮，恃矢势，使是十狮逝世。

(Shì shì shí shī, shì shǐ shì, shǐ shì shí shī shì shì.)

氏拾是十狮尸，适石室。

(Shì shí shì shí shī shī, shì shí shì.)

石室湿，氏拭室。

(Shí shì shī, shì shǐ shì.)

氏始试食十狮尸。

(Shí shì shì, shí shí shī shī.)

食时，始识十狮尸，实是十石狮尸。

(Shí shí, shǐ shì shì shí shī shī, shí shí shí shī shī.)

试释是事。

(Shì shì shì shì.)

Переклад:

«У кам'яному будинку жив поет на прізвище Ши, який любив їсти левів, і пообіцяв з'їсти 10 левів за один раз.

Цей Ши постійно ходив на ринок роздивлявся левів.

Якось зранку на ринок завезли 10 левів.

І саме в цей час Ши опинився на ринку.

Ши побачив 10 левів, випустив 10 стріл, і вбив 10 левів.

Ши забрав 10 туш левів, повернувся у кам'яний дім.

Кам'яна кімната забруднилася, Ши прибрав кімнату.

Ши почав їсти цих 10 левів.

Коли їв, то зрозумів, що ці 10 левів насправді були десятьма кам'яними левами.

Така історія.»

Пояснення:

Слово (shi) – основний омонім у скоромовці, який повторюється майже в кожному рядку і може позначати різні ієрогліфи з різними значеннями. Залежно від контексту та ієрогліфа, «shi» може означати:

- 石 (shí) – камінь,
- 詩 (shī) – поезія,
- 士 (shì) – учений,
- 施 (shī) – прізвище Ши,
- 視 (shì) – дивитися, спостерігати,
- 十 (shí) – десять,
- 時 (shí) – час,
- 食 (shí) – їсти,
- 屍 (shī) – труп,
- 濕 (shī) – вологий,
- 拭 (shì) – витирати.

Омоніми в китайській мові виражаються через фонетичну подібність складів. У цій скоромовці всі омоніми мають однакове фонетичне звучання «shi» з різними тонами (shī, shí, shì), що дозволяє створити багатозначність і цікаву мовну гру. Звук «shi» у різних значеннях активно взаємодіє, що створює цілу низку комічних і майже абсурдних ситуацій.

Розглянемо роль омонімів у цій скоромовці:

1. Гумор і гра слів – омоніми використовуються для створення кумедної ситуації, в якій персонаж із прізвищем Ши (施氏) намагається «з'їсти десять левів», але врешті-решт розуміє, що це були не справжні леви, а кам'яні статуї левів.

2. Мовне випробування – текст є практичною вправою для перевірки фонетичної точності та здатності контролювати тони, що має особливе значення для китайців.

3. Семантичне навантаження – через багатозначність слів відбувається сплутування різних реалій: персонаж начебто переживає події, що складаються із

взаємодії з «кам'яними левами», «трусами» тощо, які в реальному світі могли б виглядати абсурдно.

Ця скоромовка демонструє, як омонімія в китайській мові може використовуватися для створення семантичної багатозначності. Через повторення одного і того ж звуку в різних значеннях і контекстах, створюється багатий і складний текст, що вимагає від читача значних зусиль для розуміння.

Одним з найпомітніших прикладів впливу омофонії на повсякденне життя китайців є їхнє упереджене ставлення до числа чотири. Китайці намагаються уникати цього числа, оскільки його звучання 四 (sì) нагадує слово 死 (sǐ), що означає «смерть». На противагу цьому, число вісім вважається дуже щасливим, оскільки його звучання 八 (bā) подібне до слова 发 (fā), яке пов'язане з багатством і процвітанням. Китайці також прихильно ставляться до числа дев'ять 九 (jiǔ), адже воно співзвучне зі словом 长久 (chángjiǔ), що означає «тривалий, довгий». На відміну від нашої культури, число сім (七 qī) в Китаї має негативне забарвлення, оскільки його звучання схоже на фразу 生气 (shēngqì), що означає «гніватись, сердитись».

Нерідко, омоніми використовуються батьками, коли вони надають ім'я для дитини після народження. Загалом, китайське ім'я складається з двох або трьох ієрогліфів, спочатку ставиться прізвище, а вже потім ім'я. Прізвище береться від батька, для імені може використовуватися будь-який ієрогліф, але зазвичай батьки обирають для хлопчиків ієрогліфи, пов'язані з героїзмом, розумом, багатством і величчю, а дівчаткам дістається все, що асоціюється з красою, кольорами та явищами природи. Для прикладу візьмемо роботу «Modern Chinese homonyms» китайського автора Kong Shaoqi (Kong, 2001):

- 1) 黄帝 (Huáng Dì) це чоловіче ім'я – 皇帝 (huángdì) «імператор»;
- 2) 吴悠 (Wú Yōu) це чоловіче або жіноче ім'я – 无忧 (wúyōu) «безтурботний»;
- 3) 理想 (Lǐ Xiǎng) це чоловіче або жіноче ім'я – 理想 (lǐxiǎng) «мрія»;
- 4) 郝帅 (Hǎo Shuài) це чоловіче ім'я – 好帅 (hǎo shuài) «дуже симпатичний»;

- 5) 李茂 (Lǐ Mào) це чоловіче ім'я – 礼貌 (lǐmào) «чемність»;
 6) 康凯 (Kāng Kǎi) це чоловіче ім'я – 慷慨 (kāngkǎi) «щедрий».

Китайські традиції також не пройшли повз структурні особливості омонімів. Вираз 过年 (guò nián) – «святкувати Новий рік» походить від омонімічного вислову, що означав «прогнати страшного Няня» – страшного чудовиська, яке, згідно з легендами, з'являлося напередодні Нового року та пожирало людей. Традиційні новорічні страви також мають символічне значення, засноване на звукових асоціаціях. На китайському новорічному столі обов'язково мають бути риба та пельмені. Це тому, що слово 鱼 (yú) «риба» звучить схоже на 裕 (yù) «достаток», а 饺子 (jiǎozi) «пельмені» нагадують за звучанням назву дрібних срібних монет 角子 (jiǎozi). Обидві страви символізують багатство та добробут, які мають прийти в новому році. Що стосується подарунків, то тут фонетика також відіграє важливу роль. Наприклад, не можна дарувати годинники, оскільки китайське слово 钟表 (zhōngbiǎo) «годинник» співзвучне зі словом 终 (zhōng) «кінець, смерть». Вираз 送钟表 (sòng zhōngbiǎo), що означає «дарувати годинник», подібний за звучанням до 送终 (sòng zhōng) «проводжати в останню путь», що створює небажану асоціацію з побажанням смерті (Sung, 1979).

Існує декілька структурних особливостей омонімів у китайській мові, які залежить від того, яким чином вони виникли, зокрема (Марченко, 2023):

1. Однакове звучання – в китайській мові існує багато слів з ідентичною вимовою. Це зумовлено обмеженою кількістю звуків у китайській фонетиці, яка має близько 400 звукових варіантів. Через це велика кількість слів може звучати однаково. Наприклад:
 - 爸爸 (bàba) – «батько»;
 - 八把 (bā bǎ) – «вісім парасольок».
2. Різні ієрогліфи – найпоширеніший вид омонімії в китайській мові, коли слова мають однакову вимову, але різні письмові символи. Це пов'язано з

великою кількістю ієрогліфів у китайській писемності, які можуть мати різні значення. Наприклад:

- 望 (wàng) – «дивитися»;

- 网 (wǎng) – «мережа».

3. Один і той самий ієрогліф – бувають омоніми, що мають однаковий письмовий символ, але різне значення і звучання. Це відбувається через те, що деякі ієрогліфи мають багатозначність і використовуються в різних контекстах. Наприклад:

- 乐 (lè) – «радість»;

- 乐 (yuè) – «музика».

4. Омографічна омонімія – цей тип омонімії характеризується тим, що два слова мають однаковий ієрогліф і вимову, але різні значення. Це може спричинити труднощі у розумінні тексту або під час спілкування.

Наприклад:

- 行 (xíng) – «ходити»;

- 行 (háng) – «компанія».

Розглянемо кілька прикладів структурних особливостей омонімів з сучасних китайсько-мовних романів:

- 《狼图腾》 («Тотем вовка») – автор, 姜戎 (Цзян Жун).

Цей роман розповідає про відносини людини і природи та показує культурні й мовні нюанси монгольських кочових народів. Омоніми та різні тлумачення ієрогліфів, пов'язаних із природою та тваринами, додають книзі особливої глибини, підкреслюючи культурні особливості. Цзян Жун використовує омоніми, щоб створити багатозначні значення, пов'язані із природою, культурою та ідеологією кочівників (姜戎, 2004). Наприклад:

1) *Символізм і культурний підтекст* (狼 (láng) – «вовк» / «жорстокість»):

Омонім «вовк» одночасно символізує тварину та риси агресії й мудрості. У художньому дискурсі це підкреслює, як один і той самий ієрогліф може передавати не лише фізичне значення, але й переносне. Автор використовує цю багатозначність,

щоб показати дуалізм вовка як об'єкта і символу. Це робить текст глибшим і допомагає передати культурну ідеологію: кочівники одночасно і захоплюються, і остерігаються «вовчої натури».

2) *Зв'язок із природою та самоідентифікація* (草 (cǎo) – «трава» / «звичайний»):

У тексті кочівники ідентифікують себе з травою – символом живучості та простоти, водночас це омонімічне значення показує їхню скромність і гармонію з природою. Завдяки омонімії автор посилює природну філософію кочівників, яка цінує простоту, витривалість і адаптивність. Це є структурною особливістю омонімів, яка дозволяє через один і той самий образ показати і природний, і соціальний контекст.

3) *Протиставлення образів* (羊 (yáng) – «вівця» / «легковірність»):

Омонімічне використання «вівця» як символу наївності й легковірності стає частиною контрасту з вовками – образом хитрості й сили. У художньому дискурсі, це протиставлення омонімів підсилює конфлікт та інтригу між персонажами та їхнім середовищем. Ця структурна особливість додає глибини взаємодії між образами, підкреслюючи різницю між виживанням (вівця) та домінуванням (вовк).

4) *Ідея «дому» як мобільної спільноти* (家 (jiā) – «дім» / «родина, спільнота»):

Цей омонім підкреслює особливий соціальний устрій кочівників, де дім – це не просто будівля, а група людей, з якими ділять життя. У літературному дискурсі омонімія слова «дім» показує, як китайська мова відображає сприйняття дому як спільноти і соціальної підтримки. Через таку омонімію автор розкриває філософію кочівників: для них безпека і «дім» – це люди поруч, а не фізичні стіни.

5) *Рухливість і свобода* (风 (fēng) – «вітер» / «стиль»):

Вітер у тексті є символом свободи та непередбачуваності, а омонімічне значення «стиль» підсилює цю рису як стиль життя кочівників. Завдяки структурній омонімії автор передає свободу і рухливість, показуючи особливості кочового стилю життя. Омонімічне значення дозволяє сприймати цей образ багатогранно: вітер не лише природне явище, а й ідеологія та спосіб мислення, близький до стилю життя героїв.

Усі ці омоніми в художньому дискурсі не лише додають багатозначності тексту, а й підкреслюють глибокий зв'язок між культурними, природними та соціальними аспектами. Це дозволяє автору передати складний світогляд кочівників, де однакові слова набувають різних відтінків у різних контекстах.

- 《红高粱家族》 («Родина червоного сорго») – автор, 莫言 (Мо Янь).

Відомий роман, який зображає життя китайського села в часи Другої світової війни. Мо Янь активно грається з мовою та символікою. Омоніми і двозначні слова підкреслюють містичні й алегоричні елементи історії, а також додають шар гумору (莫言, 2012). Наприклад:

1) *Символізм і культурний підтекст* (红 (hóng) – «червоний» / «щасливий»):

У назві твору слово «червоний» символізує колір сорго, який асоціюється із пристрасстю, насильством і драматичними подіями. Але в китайській мові «червоний» також може означати популярність або щасливу долю. Ця омонімія підсилює емоційний фон твору, де колір «червоний» символізує як кров, так і дух свободи. Використання цього омоніма в тексті розширює контексти значення, дозволяючи розглядати червоний не лише як колір, а й як метафору життєвої енергії та напруги.

2) *Зв'язок із природою та самоідентифікація* (高粱 (gāoliáng) – «сорго» / «високий»):

Слово «сорго» є головним символом родини, але за звучанням воно схоже до виразу, що позначає «високий, благородний». Таким чином, сорго в творі символізує не лише рослину, а й ідеали та гордість героїв. Омонімічне використання цього слова підкреслює поєднання природної та людської сили, показуючи, як родина і земля зливаються у глибокий зв'язок із природою.

3) *Соціальні зв'язки та святковий контекст* (酒 (jiǔ) – «алкоголь» / «свято»):

Алкоголь відіграє велику роль у житті героїв як напій, але в китайській культурі він також символізує святкування і збір громади. В тексті слово «алкоголь» уособлює не лише фізичну рідину, а й процеси єднання та вияву емоцій. Через омонімію автор посилює символізм цього образу, підкреслюючи важливість

спільного святкування, що вказує на культурне значення алкоголю як способу зміцнення соціальних зв'язків.

4) *Сімейні корені та культурна ідентичність* (家 (jiā) – «дім» / «родина»):

У творі «родина» символізує не лише рід і дім, а й зв'язок з місцем народження, де вирощують сорго. Це омонімічне слово показує культурний зв'язок поколінь, де фізичний «дім» також має духовне значення як місце сили та походження. Завдяки такій омонімії автор наголошує на глибоких сімейних і культурних коренях, які впливають на кожного героя.

5) *Матеріальне існування та духовні цінності* (土 (tǔ) – «земля» / «простий»):

«Земля» в тексті – це джерело життя для родини, але одночасно омонімічно пов'язана зі значенням «простий» чи навіть «грубий». Таким чином, образ «землі» має двояке значення: з одного боку, це основа їхнього існування, з іншого боку, вона відображає простий, жорсткий побут героїв. Ця структурна особливість омоніма показує, як земля і спосіб життя впливають на характери людей, які пов'язані з нею.

Використання омонімів у художньому дискурсі роману Мо Яня допомагає передати багатозначність сенсів, вкорінених у культурі та природі. Кожен омонім дозволяє поєднати різні аспекти життя героїв – духовні й матеріальні, соціальні й культурні. Завдяки омонімічній багатозначності автор передає глибокий взаємозв'язок людей з їхньою землею та культурою, показуючи, як різні сенси зливаються в одній структурі мови й символів. Таким чином, структурні особливості омонімів у китайській мові відіграють ключову роль у літературному дискурсі, дозволяючи передати приховані смисли та культурні асоціації.

3.2. Стилiстичнi особливостi омонiмiв у художньому дискурсі китайської мови.

Стилiстичнi особливостi омонiмiв вiдiграють значну роль у художньому дискурсі китайської мови, створюючи можливостi для мовної гри, прихованого змiсту та багатогранної iнтерпретацiї тексту. В умовах китайської лiтературної традицiї омонiмiя набуває особливої виразностi, оскiльки китайськi iєрогліфи, часто маючи кiлька рiзних значень, можуть використовуватися для створення рiзних стилiстичних ефектiв – вiд комiчних до символiчних. Омонiми сприяють глибинi

змісту та підсилюють художню виразність, дозволяючи авторам за допомогою одного і того ж слова одночасно передати різні значення слів.

Художній дискурс китайської мови часто звертається до омонімії як засобу передачі культурних кодів і естетичних нюансів. Завдяки омонімії автори мають змогу грати з очікуваннями читачів, залишаючи простір для неоднозначних інтерпретацій, що збагачує текст і робить його багатшаровим. Омоніми в літературі також є засобом підкреслення контекстуальних зв'язків, створення емоційного резонансу та вираження соціальних чи філософських ідей, що є важливим елементом китайської художньої естетики.

Отже, аналіз стилістичних особливостей омонімів у китайській мові дозволяє розкрити унікальні способи використання мови в літературних творах, виявляючи не тільки багатство художніх засобів, але й національну специфіку мовної культури.

Омоніми відіграють важливу роль у формуванні стилю китайських текстів, новел, романів та інших надаючи їм змістовної насиченості та літературної витонченості, яка захоплює читача своєю глибиною. Завдяки омонімам текст набуває більшої образності та смислової багатшаровості, що робить його цікавішим і привабливішим.

1. *Мистецтво створення образів через омоніми.* Китайські автори майстерно використовують омоніми для створення мовних образів, надаючи їм глибокого естетичного значення. Слова з однаковим звучанням або написанням здатні передати специфічні образи, посилюючи вплив тексту (Маслюк, 2024);
2. *Гнучкість використання омонімів у стилістиці.* Омоніми забезпечують китайським текстам стилістичну варіативність і гнучкість вираження. Різні значення одного і того ж слова дозволяють автору передавати тонкі емоційні відтінки, що підвищує насиченість та виразність тексту (Маслюк, 2024);
3. *Збагачення мовного виразу через омоніми.* У китайській літературі омоніми стають цінним ресурсом для вираження ідей та емоцій,

дозволяючи авторам додати унікальності та естетичної глибини в мовне оформлення твору (Маслюк, 2024);

4. *Ефективне використання асоціацій.* Омоніми часто використовуються в китайських текстах для побудови багатозначних асоціацій, що спрямовують увагу читача в потрібне русло. Подвійне чи багатозначне значення слів розширює спектр можливих інтерпретацій, посилюючи конотації (Маслюк, 2024);
5. *Гра слів та каліграфічна гармонія.* Завдяки омонімії китайські тексти можуть включати гру слів, яка не лише передає ідеї, але й підсилює естетичну гармонію написання, додаючи художнього колориту. У каліграфії це має особливе значення, оскільки саме поєднання смислу і форми є ключовим (Маслюк, 2024);
6. *Експресивність та емоційна сила омонімів.* Використання омонімів у китайських текстах додає емоційної сили та експресії, посилюючи вплив на читача. Вони збагачують текст емоційним забарвленням, роблячи його насиченим та глибоко проникливим (Маслюк, 2024);
7. *Вплив омонімів на звучання та ритм тексту.* Структура омонімів впливає на звуковий ритм китайських текстів, підкреслюючи музичність мови. Це особливо важливо в поезії, де омоніми можуть поглибити ритмічні акценти, роблячи текст більш мелодійним (Маслюк, 2024);
8. *Використання омонімів у сучасних китайських текстах.* Сьогодні омоніми залишаються важливим стилістичним інструментом у китайських літературних і наукових текстах. Вони надають оригінальності та виразності, збагачуючи мову сучасної літератури (Маслюк, 2024).

Аналіз стилістичних особливостей омонімії в китайській мові дозволяє зрозуміти, як мова відображає культурні цінності, освітні ідеали, національну ідентичність і навіть міжнародний образ Китаю. У сучасних текстах омонімія виступає засобом для вираження культурних відтінків, формування асоціацій та

емоційного посилення, що особливо важливо для літератури та комунікації в глобальному масштабі.

- 1) *Культура.* У китайській культурі омонімія є важливим компонентом, особливо у створенні символічних смислів. Наприклад, слово 福 (fú) означає «щастя» або «благополуччя», але також звучить так само, як 富 (fù), що означає «багатство». Це омонімічне поєднання часто використовують у святкових і декоративних текстах, зокрема під час святкування Китайського Нового року. Таким чином, ці слова можуть одночасно символізувати добробут, щастя та достаток, що підкреслює зв'язок між мовою і культурною символікою.
- 2) *Культурна ідентичність.* Омоніми в китайській мові можуть мати значення, пов'язані з національною ідентичністю та традиціями. Наприклад, ієрогліф для «дракона» 龙 (lóng) може асоціюватися зі словом для «процвітання» 隆 (lóng) завдяки їх подібному звучанню. Це співзвуччя посилює образ «дракона» як символу китайської нації, оскільки дракон є традиційним символом сили та процвітання для Китаю. Завдяки омонімії ці образи стають частиною мовного вираження культурної спадщини та національної гордості.
- 3) *Освіта.* У освітніх текстах і матеріалах омонімія може використовуватися для викладання та засвоєння значень через гру слів. Наприклад, слова для «вчитися» 学 (xué) та «пізнання» 学问 (xuéwèn) не є омонімами, але їх часто поєднують із омонімічними словами в освітніх складах, щоб посилити різні значення навчання як процесу здобуття мудрості. Такі слова дозволяють висловлювати цінності освіти як вищого знання та сприйняття, а також є легкими для запам'ятовування через ритмічність та багатозначність.
- 4) *Міжнародний контекст.* У міжнародному контексті китайська омонімія може використовуватися для створення назв брендів чи культурних проєктів, зрозумілих як для китайської, так і для іноземної аудиторії.

Наприклад, слово 马 (mǎ), що означає «кінь», співзвучне з 码 (mǎ), яке означає «код» або «цифровий код». Деякі китайські технологічні компанії та стартапи використовують ці слова в маркетингових кампаніях чи для назв продуктів, щоб підкреслити ідеї швидкості, прогресу та інновацій, що є зрозумілими та привабливими на міжнародній арені.

Розглянемо кілька прикладів стилістичних особливостей омонімів з сучасних китайсько-мовних романів:

- 《生死疲劳》 («Життя і смерть виснажує мене») – автор, 莫言 (Мо Янь).

У цьому романі Мо Янь використовує омоніми для зображення філософських ідей про реінкарнацію та зміни в житті. Завдяки багатозначності деяких слів він показує еволюцію свідомості персонажів і загальні зміни, що відбуваються у світі (莫言, 2006). Наприклад:

1) *Символіка перевтілень і круговороту життя* (生 (shēng) – «життя» / «народжуватися»):

Слово «життя» використовується в тексті як частина циклічного символізму, де життя та смерть є взаємозалежними. Стилістична гра зі словом «народжуватися» створює філософський підтекст, підкреслюючи повторюваність життєвих циклів і трансформацій. Гра зі значеннями цього слова акцентує філософський аспект роману, розкриваючи глибину циклічності життя. Омоніми підкреслюють тему реінкарнації, відображаючи філософію безперервного життєвого циклу.

2) *Критика суспільних умов* (疲劳 (píláo) – «виснаження» / «праця»):

В тексті це слово означає не лише фізичне виснаження, але й моральну втому від безкінечних труднощів. Омонімічна складова 劳 (láo) як «праця» підкреслює, що втома героїв виникає саме від невпинної праці та боротьби, відображаючи важкий побут і постійні виклики. Омоніми висвітлюють вплив суспільства на особистість, іронічно показуючи, як система виснажує та пригнічує людину. Цей омонім додає тексту соціального підтексту, відображаючи, що виснаження героїв є результатом важкої праці.

3) *Дуалізм життя і смерті* (轮回 (lúnhuí) – «перевтілення» / «колесо»):

У тексті автор використовує це слово для опису циклічної природи життя героїв, де перевтілення стає частиною їхньої долі. Омонімічне значення «колесо» підсилює ідею безкінечного обертання життя, підкреслюючи доленосні та фаталістичні елементи в життєвому циклі. Стилiстичне поєднання цих значень підкреслює фаталiзм i неминучiсть життєвих циклiв. Використання омонiмiв додає глибини зображенню протилежностей, таких як життя i смерть, фiзичне та духовне, підкреслюючи їхню нерозривність.

4) *Переосмислення людських цінностей* (死 (sǐ) – «смерть» / «нездатність»):

Вжите як образ смерті та втрачених можливостей, це слово несе стильову двозначність, де смерть позначає не тільки фізичний кінець, а й нездатність героїв подолати свої внутрішні слабкості. Це створює відчуття психологічного бар'єру, з яким стикаються персонажі роману. Цей омонім символізує не лише кінець життя, але й нездатність подолати внутрішні обмеження, додаючи психологічну глибину. Омоніми символізують пошуки сенсу життя, через які персонажі заново відкривають істинні цінності у складних обставинах.

5) *Іронія людської жорстокості та страждань* (回 (huí) – «повертатися» / «глава»):

У структурі роману слово «повертатися» символізує реінкарнацію та безкінечний рух назад до початку. У формі омоніма як «глава» воно також надає композиційного значення, де кожен розділ є новим циклом, що перегукується з концепцією перевтілення. Використання цього слова підкреслює як тематику перевтілення, так і циклічну структуру роману, надаючи композиційної цілісності. Омоніми, пов'язані з життям і смертю, акцентують сатиричне ставлення автора до людської жорстокості, показуючи, як особисті амбіції ведуть до страждань.

В цьому романі використовуються стилістичні омоніми, щоб підкреслити циклічність життя, ідею реінкарнації та постійного пошуку сенсу буття. Омоніми служать інструментом для розкриття дуалізму життя і смерті, показуючи, як суспільні зміни і внутрішні випробування з часом видозмінюють особистість. Автор акцентує на зв'язку між фізичним і духовним, що сприяє глибокому філософському сприйняттю життєвих випробувань та людської сутності.

- 《酒国》 («Країна вина») – автор, 莫言 (Мо Янь).

Цей сатиричний роман насичений омонімами, які передають алюзії та критику сучасного китайського суспільства. Завдяки омонімії автор створює багатошаровий текст, де відображені як соціальні проблеми, так і культурні реалії (莫言, 2017).

Наприклад:

- 1) *Іронія та приховані смисли* (酒 (jiǔ) – «вино» / «свято»):

У тексті слово «вино» набуває символічного значення, уособлюючи як задоволення, так і вади суспільства. Омонімічне значення «свято» підкреслює контраст між зовнішньою радістю та прихованими пороками, що іронічно висміює моральний стан суспільства. Поєднання значень іронічно підкреслює порочний вплив вина на суспільство, приховуючи вади під виглядом святкової атмосфери. Омоніми розкривають сатиричне ставлення автора до суспільства, підкреслюючи контрасти між зовнішнім виглядом і прихованими вадами.

- 2) *Моральне падіння та деградація* (醉 (zuì) – «п'яний» / «гріх»):

Омонім «п'яний» символізує не тільки фізичний стан, а й моральну деградацію. Через омонімічний зв'язок зі словом «гріх» автор підкреслює, що п'янство є проявом суспільного падіння та етичного розладу. Символізує моральне падіння, де фізичне п'янство стає відображенням глибшої суспільної деградації. Використання омонімів відображає деградацію суспільних цінностей, де фізичні бажання стають проявом глибокого морального розкладу.

- 3) *Корупція та бюрократія* (国 (guó) – «державна» / 国 «система»):

Слово «державна» вказує на іронічний образ суспільства, представленого як «Країна вина». Омонімічне значення «система» натякає на бюрократичний ідеал, де всі структури пронизані корупцією, підкреслюючи іронію системної деградації. Омоніми, пов'язані з державною системою, акцентують тему корупції, де бюрократія пронизана безпринципністю та жадібністю.

- 4) *Порожнеча за матеріальним благополуччям* (味 (wèi) – «смак» / «остання стадія»):

Слово «смак» символізує спокусу, але омонімічний зв'язок зі словом «остання стадія або кінець» іронічно відображає порожнечу, підкреслюючи, що за надмірним задоволенням немає справжнього сенсу. Це розкриває суспільний коментар автора про духовну пустку. Цей омонім додає тексту іронії, показуючи марність бажань і порожнечу за зовнішньою привабливістю.

5) *Ізоляція та корупція у владі* (官 (guān) – «чиновник» / «закритий, обмежений»):

Слово «чиновник» у тексті символізує бюрократичну структуру та її представників, зосереджених на особистій вигоді. Омонімічний зв'язок зі словом «закритий» натякає на замкнутість та відстороненість влади від простих людей, створюючи образ ізольованого та корумпованого апарату. Таким чином автор підкреслив відірваність чиновників від потреб суспільства і демонструє, як вони створюють систему, що захищає лише власні інтереси, обмежуючи права і можливості громадян.

У цьому романі омоніми використовуються, як сатиричний засіб для зображення суспільної корупції, матеріалізму та споживацької жадоби. Омонімічні пари передають іронію та висміюють моральний занепад у суспільстві, де зовнішнє свято часто приховує внутрішні пороки. Мо Янь критикує соціальні норми та бюрократичні системи, які створюють і підтримують цей порочний цикл, де матеріальні бажання домінують над моральними принципами.

3.3. Структурні особливості полісемічних слів у художньому дискурсі китайської мови.

Полісемія є важливим аспектом мовної системи, який дозволяє одному і тому ж слову виражати різні смисли залежно від контексту. У китайській мові полісемія має особливе значення завдяки ієрогліфічній системі, в якій окремий ієрогліф може мати кілька значень та відтінків значення. Це дозволяє полісемічним словам виконувати особливу роль у художньому дискурсі, де вони стають засобом для розкриття глибинних смислів, створення багатозначності та посилення емоційного ефекту.

Структурні особливості полісемічних слів у китайській мові зумовлені здатністю одного і того ж ієрогліфа вступати в різні лексико-семантичні зв'язки, що

забезпечує гнучкість мовного вираження в літературі. Завдяки цьому полісемічні слова в художніх текстах можуть мати подвійне або навіть потрійне значення, збагачуючи зміст твору і надаючи йому особливого колориту. Таке використання полісемії сприяє створенню складних образів та символів, які підсилюють естетичну та культурну цінність тексту.

Аналіз структурних особливостей полісемічних слів у художньому дискурсі китайської мови є важливим для розуміння мовної системи та художнього методу, що застосовується в китайській літературі. Це дослідження дозволяє виявити, як полісемія стає інструментом для передачі багатозначних значень, сприяючи виразності, естетичній насиченості та символічній глибині літературного тексту.

У китайській мові явища неоднозначності – 歧义 (qíyì) та багатозначності – 多义 (duōyì) є важливими аспектами полісемії, тобто ситуацій, коли слово чи вираз має кілька значень або інтерпретацій.

1. Неоднозначність виникає, коли слово або фраза можуть інтерпретуватися по-різному в залежності від контексту або граматичних зв'язків. Це може спричинити складнощі в розумінні та потребує контекстуального роз'яснення. У китайській мові неоднозначність часто пов'язана зі схожим звучанням слів і відсутністю флексій (закінчень) для позначення частин мови. Наприклад:

- 1) «他打了我一下» (Tā dǎle wǒ yīxià) – «Він мене вдарив» або «Він постукав мене». У цьому випадку «打» (dǎ) може мати різні значення, від «вдарити» до «постукати», залежно від ситуації.
- 2) «银行贷款利息很高» (Yínháng dàikuǎn lìxī hěn gāo) – «Процент на кредит у банку високий». Це речення можна тлумачити по-різному: чи то «процентна ставка на кредит є високою», чи «відсотки за кредитом, надані банком є високими». Без контексту незрозуміло, на що саме вказує слово «利息» (lìxī, відсоток).

2. Багатозначність виникає тоді, коли слово чи фраза мають кілька значень, але вони тісно пов'язані між собою і можуть бути зрозумілі через розширене

тлумачення значення. У таких випадках кожне значення часто походить від початкового і є варіантом цього значення. Наприклад:

1) «走» (zǒu) – слово «йти» або «ходити пішки» в китайській мові має багато значень:

- фізично йти (ходити);
- їхати (про транспорт);
- йти в розумінні (залишити місце) або (піти звідкись).

2) «看» (kàn) – слово «дивитися» також має багатозначність:

- дивитися (фізично);
- відвідувати лікаря;
- піклуватися про когось;
- у значенні (вважати) або (оцінювати).

У полісемії китайської мови неоднозначність і багатозначність відіграють різну роль. Неоднозначність потребує додаткового контексту для коректного тлумачення, адже через кілька можливих значень виникає двозначність. Багатозначність, навпаки, дає слова з кількома значеннями, але значення зазвичай легко розуміються в контексті, оскільки їхнє розширене тлумачення часто зрозуміле без додаткових пояснень.

Такі аспекти неоднозначності й багатозначності роблять китайську полісемію складнішою для розуміння, однак вони також збагачують мову, дозволяючи створювати різні образи та смисли, які залежать від контексту.

Розглянемо кілька прикладів структурних особливостей полісемічних слів або багатозначність з сучасних китайсько-мовних романів:

- 《流浪苍穹》 («Блукаючи по небу») – автор, 郝景芳 (Хао Цзінфан).

У романі «Блукаючи по небу» полісемія використовується для відображення ідей подорожей, невизначеності та пошуку. Наприклад, слово «небо» може нести різні значення, від буквально небесного простору до ідей нескінченності, свободи й долі. Це підсилює атмосферу пошуку, прагнення та спроби знайти себе у космосі, що характерно для наукової фантастики. Хао Цзінфан застосовує багатозначність

слів, щоб підкреслити філософські аспекти простору, часу та людської природи (郝景芳, 2016). Наприклад:

1) 空 (kōng) – «порожнеча» / «космос»:

Полісемічне слово 空 може означати як «порожнеча», так і «космос». У романі це слово акцентує протиставлення між холодним, безжиттєвим простором космосу та глибоким внутрішнім відчуттям пустоти в душах персонажів, які шукають сенс у своєму існуванні.

2) 星 (xīng) – «зірка» / «мрія»:

Слово 星 означає «зірка» та також асоціюється з ідеєю мрії чи прагнення. Цей багатозначний термін символізує надію на майбутнє та устремління персонажів до чогось більшого, ніж їхні обмежені буденні реалії.

3) 界 (jiè) – «світ» / «межа»:

Полісемічне слово 界 може означати і «світ», і «межу». В тексті воно відображає одночасно фізичні та психологічні межі, через які герої проходять на шляху до пізнання себе та всесвіту.

4) 流 (liú) – «текти» / «мандрувати»:

Слово 流 має значення як «текти» (про річку), так і «мандрувати» (про подорожі). У романі це слово передає тему руху і змін, які супроводжують героїв, показуючи їхнє існування як нескінченний процес пізнання і трансформації.

5) 光 (guāng) – «світло» / «надія»:

Полісемічне слово 光 може означати «світло» та «надію». Автор використовує це слово для створення образу світла як символу надії, що веде персонажів крізь темряву і невідомість космосу, надаючи їм силу не втратити віру у свої цілі.

Ці структурні особливості полісемічних слів дозволяють автору створювати багатовимірний художній дискурс, де слова служать одночасно фізичними і метафоричними образами, що підсилює ідеї безмежності, пошуку і філософських роздумів персонажів.

- 《去远方》 («Від'їжджаючи далеко») – автор, 郝景芳 (Хао Цзінфан).

У науковій фантастиці «Від'їжджаючи далеко» полісемічні слова акцентують увагу на темах відстані, руху та внутрішнього самопізнання. Слово «далеко» може означати як фізичну віддаленість, так і емоційну чи духовну дистанцію. Така багатозначність дозволяє автору створити контраст між зовнішніми подорожами персонажів та їхнім внутрішнім шляхом. Завдяки полісемії, Хао Цзінфан підсилює атмосферу мандрівки як способу втечі та одночасно шляху до розуміння власної сутності (郝景芳, 2016). Наприклад:

1) 远 (yuǎn) – «далекий» / «незвіданий»:

Слово 远 означає як «далекий», так і може мати значення «незвіданий». У книзі це слово символізує як фізичну відстань, так і внутрішнє прагнення героїв до нових знань, мрій і непізнаних горизонтів.

2) 路 (lù) – «дорога» / «життєвий шлях»:

Полісемічне слово 路 може означати «дорога» в буквальному сенсі і метафорично – «життєвий шлях». Автор використовує це слово для підкреслення шляху, який проходять герої, як зовнішнього (подорож), так і внутрішнього (духовного зростання).

3) 梦 (mèng) – «сон» / «мрія»:

Слово 梦, що означає як «сон», так і «мрію», передає тему прагнень героїв. Це багатозначне слово створює зв'язок між бажанням втекти від буденності і знайти щось більше в житті, що в романі постає як пошук особистої цілі.

4) 行 (xíng) – «подорожувати» / «здійснювати»:

Полісемічне слово 行 може означати «подорожувати» або «здійснювати». У тексті це слово відображає ідею активного пошуку та реалізації себе, де подорож стає не лише географічним переміщенням, але й символом активної дії у досягненні своїх прагнень.

5) 光 (guāng) – «світло» / «надія»:

Слово 光 означає «світло» і «надію». Автор використовує це багатозначне слово як символ керівного світла для героїв, що направляє їх на шляху до змін і допомагає не зійти з обраного шляху, попри виклики.

Ці полісемічні слова дозволяють автору створити багатоплановий контекст, у якому зовнішні події героїв взаємопов'язані з їхніми внутрішніми прагненнями та сумнівами, роблячи їхні мандри як фізичними, так і духовними.

Хао Цзінфан у цих творах підкреслює зв'язок між лінгвістичною структурою та значенням, відображаючи багатозначність як один із ключових аспектів у її побудові смислового простору творів.

3.4. Стилiстичнi особливостi полiсемiчних слiв у художньому дискурсi китайської мови.

Полісемія в китайській мові не лише виконує лексичну функцію, але й стає потужним стилістичним засобом, який автори активно використовують для створення багатопланового змісту, підкреслення контекстуальних відтінків та досягнення художньої виразності. Полісемічні слова дозволяють розвивати неоднозначність і переносне значення, що відкриває перед читачем можливості для широкої інтерпретації тексту. У художньому дискурсі китайської мови полісемія часто застосовується для створення символічних образів, посилення емоційного впливу та передачі культурних і філософських ідей, характерних для китайської літератури.

Стилiстичне застосування полiсемiчних слiв сприяє побудовi асоцiативних рядiв, якi додають глибини тексту та вимагають вiд читача уважностi й чутливостi до контексту. Полiсемiя допомагає автору створювати багатозначнi образи, якi одночасно можуть символiзувати рiзнi аспекти идеї або теми твору, що робить твiр бiльш насиченим та багатозначним. Така гнучкiсть мовного вираження дозволяє авторам майстерно манiпулювати значеннями, збагачуючи художнiй дискурс i перетворюючи текст на простiр для самовираження та глибокого осмислення.

Таким чином, аналіз стилістичних особливостей полісемічних слів у китайському художньому дискурсі надає можливість глибше зрозуміти естетичні та

культурні цінності китайської літератури, демонструючи, як полісемія слугує інструментом для передачі складних і багатогранних сенсів.

Складність у розумінні китайської полісемії полягає в тому, що слова з кількома значеннями можуть мати як прямий, так і переносний сенс, пов'язаний із найменуванням об'єктів реальної дійсності. Відтак, у різних лексичних зв'язках це явище може проявлятися через стилістичні засоби, такі як метафора, неологізм, фразеологізм, що додає мові емоційного відтінку.

Розглянемо кілька прикладів стилістичних особливостей полісемічних слів або багатозначність з сучасних китайсько-мовних романів:

- 《蛙》 («Жаба») – автор, 莫言 (Мо Янь).

У романі слово «жаба» має декілька значень, які символізують як еволюцію, так і страх перед змінами. Цей багатозначний символ відображає соціальні трансформації, які сталися в Китаї в період політичних і соціальних реформ. Полісемічні слова підкреслюють неоднозначність людських цінностей та моральних виборів (莫言, 2009). Наприклад:

1) 蛙 (wā) – «жаба» / «символ трансформації»:

Слово 蛙 означає буквально «жаба», але символічно вказує на трансформації та зміни. В романі це слово використовується, щоб підкреслити ідеї соціальних та особистих змін, зокрема в контексті політики обмеження народжуваності, яка змінює людські долі та сприйняття щодо майбутнього.

2) 生 (shēng) – «народжуватись» / «життя»:

Слово 生 означає і «народжуватись», і «життя». Мо Янь використовує його, щоб передати контраст між появою нового життя та обмеженнями, що накладає на нього суспільство. Це створює багатозначний контекст, де саме слово поєднує фізичний акт народження з ідеями існування та життєвого вибору.

3) 命 (mìng) – «доля» / «життя»:

Слово 命 може означати «доля» і «життя», а в романі відображає зв'язок між індивідуальним життям і суспільним контролем. Використання цього слова дозволяє

автору показати, як особисті долі героїв підпорядковуються політичним рішенням, що має глибокий вплив на їхні життя.

4) 痛 (tòng) – «біль» / «емоційне страждання»:

Слово 痛 означає «біль», який може бути як фізичним, так і емоційним. У романі це слово набуває додаткового значення, коли герої стикаються з втратами і психологічними травмами, які залишають глибокі емоційні шрами.

5) 家 (jiā) – «дім» / «родина»:

Слово 家 означає «дім» і «родина». Мо Янь стилістично використовує це слово, щоб показати розмежування між фізичним простором і зв'язками між людьми. Тут дім постає як не просто місце, а символ родинних цінностей та підтримки в умовах соціального тиску.

Ці полісемічні слова надають роману глибокої стилістичної багатозначності, оскільки Мо Янь використовує їх для передачі емоційної складності героїв і соціальних проблем, пов'язаних із державною політикою та родинними стосунками.

- 《三重门》 («Потрійні ворота») – автор, 韩寒 (Хань Хань).

Автор використовує полісемічні слова та багатозначність, щоб передати емоційний стан і внутрішні конфлікти головного героя, створюючи ефект глибшого розуміння психології та особистих переживань підлітка. Завдяки своєму стилю, який поєднує сарказм, критику й співчуття, «三重门» стали своєрідним маніфестом для молоді Китаю, яка прагне вирватися з-під тиску стандартів та шаблонів, нав'язаних суспільством (韩寒, 2000). Наприклад:

1) 门 (mén) – «двері» / «можливість»:

Слово 门 означає як «двері» у буквальному сенсі, так і «можливість» чи «шанс». У романі воно використовується стилістично для опису життєвих випробувань, вибору та шансів головного героя. Таким чином, автор наголошує на «воротах», які відчиняються або зачиняються перед персонажем у житті.

2) 考 (kǎo) – «іспит» / «перевірка»:

Полісемічне слово 考 означає як «іспит», так і «перевірка». У романі це слово використовується не тільки щодо шкільних іспитів, але й як метафора до випробувань, що випадають на долю героя, відображаючи іспити, які він проходить у житті поза школою.

3) 路 (lù) – «дорога» / «шлях до успіху»:

Слово 路 у романі означає як «дорога», так і «шлях до успіху». Це полісемічне значення додає символізму в історію про те, як головний герой шукає свій життєвий шлях і намагається знайти успіх у складному світі освіти та соціальних очікувань.

4) 心 (xīn) – «серце» / «емоції»:

Слово 心 означає буквально «серце», але також вказує на внутрішній світ героя. У романі це слово стилістично підкреслює внутрішні переживання, страхи й надії, які визначають поведінку та мотивацію персонажа.

5) 重 (zhòng/chóng) – «вага» / «повторення»:

Слово 重 має два виміри значення: як «вага» (zhòng) і як «повторення» (chóng). Автор використовує це слово, щоб показати тягар відповідальності та очікувань, які постійно повторюються в житті героя, створюючи атмосферу тиску і водночас циклічності подій.

Ці багатозначні слова підсилюють стилістичне напруження роману, відображаючи як емоційні, так і соціальні виклики, з якими стикається головний герой. Вони створюють глибший символічний зміст, через який автор підкреслює складнощі дорослішання та пошуку власного шляху в суспільстві.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі були проаналізовані структурно-стилістичні особливості омонімії та полісемії в китайській мові на матеріалі сучасного художнього дискурсу. Визначено, що омоніми та полісемічні слова у літературних творах китайської мови виконують важливу роль у створенні стилістичних ефектів, надаючи тексту багатозначності та глибини. Омонімія часто використовується для створення іронії, гумору або стилістичних парадоксів, тоді як полісемія розширює можливості

інтерпретації тексту завдяки варіативності значень. Дослідження підтвердило важливість цих мовних явищ у художній практиці та показало їхній вплив на читача.

На прикладі проаналізованих творів – 《狼图腾》 («Тотем вовка») - 姜戎 (Цзян Жун), 《红高粱家族》 («Родина червоного сорго») - 莫言 (Мо Янь), 《生死疲劳》 («Життя і смерть виснажує мене») - 莫言 (Мо Янь), 《酒国》 («Країна вина») - 莫言 (Мо Янь), 《流浪苍穹》 («Блукаючи по небу») - 郝景芳 (Хао Цзінфан), 《去远方》 («Від'їжджаючи далеко») - 郝景芳 (Хао Цзінфан), 《蛙》 («Жаба») - 莫言 (Мо Янь), 《三重门》 («Потрійні ворота») - 韩寒 (Хань Хань) – проаналізовано, як автори використовують багатозначні й омонімічні слова для передачі складних соціальних і культурних сенсів, психологічного стану персонажів та загальної атмосфери творів.

Зокрема, структурні особливості омонімів розкривають двозначність та глибокий зміст, часто опираючись на культурний контекст, що додає тексту національного колориту та символічності. Стилістичні особливості полісемічних слів дозволяють передати емоційні, психологічні та моральні аспекти, а також висвітлити внутрішній світ героїв. Таким чином, омонімія та полісемія в китайській літературі стають засобами глибокого метафоричного зображення реальності, дозволяючи читачеві не лише стежити за подіями, але й відчутти особистісні переживання персонажів, а також зрозуміти культурні нюанси, притаманні китайському суспільству.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Дослідження структурно-стилістичних особливостей омонімів і полісемічних слів у сучасному китайськомовному художньому дискурсі, дозволяє дійти до ряду значущих висновків, що стосуються як теоретичних, так і практичних аспектів функціонування омонімії та полісемії в китайській мові.

Аналіз теоретичних джерел показав, що проблема визначення понять омонімії та полісемії залишається однією з найскладніших у сучасній лінгвістиці. Визначення омонімії та полісемії базується на різних підходах, зокрема семантичному, когнітивному та функціональному аналізі. У дослідженні з'ясовано, що полісемія відображає здатність одного слова набувати різних значень, що тісно пов'язані між собою, тоді як омонімія характеризується наявністю однакової зовнішньої форми слів при різному семантичному значенні.

Тенденції розвитку теорії полісемії та омонімії свідчать про зростаючу увагу до когнітивних та прагматичних аспектів мовлення. Це пов'язано з необхідністю врахування контексту, культурних і соціальних чинників, що впливають на сприйняття багатозначних слів. Крім того, дослідження причин та способів виникнення багатозначності дозволило виявити, що одним із головних чинників розвитку полісемії є метафоризація, метонімія та синекдоха, що в художньому дискурсі використовуються для створення образності.

Методологічна частина дослідження передбачала порівняльний аналіз омонімії та полісемії в китайській та українській мовах, що дозволило виявити як спільні риси, так і відмінності у функціонуванні цих явищ. Було встановлено, що китайська мова через свою ієрогліфічну систему та відсутність фонетичних змін надає особливої ваги контексту у розрізненні омонімії та полісемії, на відміну від української мови, де морфологічні та фонетичні зміни частіше використовуються для уникнення омонімії.

Класифікація омонімії та полісемії у лінгвістичних дослідженнях дозволила виділити структурні та функціональні типи цих явищ, що сприяло більш глибокому розумінню їхнього використання в різних стилях мови. Зокрема, китайська мова

показує високу частоту використання омонімів і полісемічних слів у художньому дискурсі для створення багатозначності та стилістичної виразності.

Дослідження структурних особливостей омонімів у китайському художньому дискурсі показало, що омоніми використовуються для підсилення художньої виразності, створення гри слів та алегорій. Це особливо яскраво проявляється у творах сучасних китайських авторів, таких як Мо Янь та Хао Цзінфан, де омоніми виконують важливу роль у побудові текстуальних асоціацій і прихованих сенсів. Стилiстична функція омонімів полягає у створенні багатошарових текстів, де читачеві надається можливість інтерпретації змісту залежно від контексту.

Полісемічні слова у художньому дискурсі китайської мови також виконують важливі структурні та стилістичні функції. Зокрема, вони використовуються для збагачення мовлення через гру значень, метафоризацію, створення емоційної та семантичної багатозначності. Наприклад, у романах Мо Яня та Хань Ханя полісемія служить інструментом для поглиблення символізму та підсилення культурного контексту.

Таким чином, структурно-стилістичний аналіз омонімії та полісемії в сучасному китайському художньому дискурсі свідчить про те, що ці лінгвістичні явища є важливими засобами виразності, що збагачують художню мову. Вони дозволяють авторам передавати багатошарові сенси, культурні відтінки та емоційні акценти, створюючи унікальний художній простір, що стимулює рефлексивне сприйняття тексту читачами.

У цілому, дослідження структурно-стилістичних особливостей омонімів і полісемічних слів у китайськомовному художньому дискурсі дозволяє зробити висновок про те, що ці явища є ключовими інструментами для створення мовної образності та виразності. Вони не лише демонструють багатство китайської мови, але й відкривають нові можливості для міжкультурної комунікації, що робить їх вивчення актуальним як у теоретичному, так і у практичному аспектах лінгвістики.

АНОТАЦІЯ

本硕士学位论文旨在研究现代汉语文学语境中同形异义词（即同音词）和多义词的结构性与风格特点。论文首先探讨了同形异义词和多义词在汉语和乌克兰语语言中的重要性，分析了它们在语法、词义和语用中的作用。通过对现代汉语文学作品的分析，论文揭示了这些词汇如何通过结构性变化与语境来实现多重表达，并影响文本的叙事效果与文学风格。

本研究的重点是通过对几部具有代表性的当代汉语小说的细致分析，揭示同形异义词和多义词在文本中的应用，探讨其在不同文学体裁和风格中的表现形式。研究对象包括莫言的《蛙》、郝景芳的《流浪苍穹》以及韩寒的《三重门》等经典作品，这些作品中运用了大量的同形异义词和多义词，这些词汇不仅赋予了文本深刻的文学内涵，还反映了作者对语言的独特把握。

论文采用定性分析与定量分析相结合的研究方法，详细分析了上述作品中的典型同形异义词和多义词的使用情况，包括它们的词义拓展、句法结构的变化、语义层次的深化以及对读者感知的影响。此外，研究还探讨了这些语言现象如何与作品的主题、情感氛围及人物塑造紧密相连，构成了独特的文学风格和艺术表现。

通过本论文的研究，旨在提升对现代汉语文学语言使用中同形异义词和多义词的理解，并为相关语言学研究提供新的视角与方法。论文最终希望能够揭示语言形式与文学意义之间的内在联系，探讨词汇的多义性在文学创作中的独特价值和作用。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Багатозначні слова*. Відновлено з https://dovidka.biz.ua/bahatoznachni-slova-pryklady/#google_vignette
- Білодіда, І. К. (1969). Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія. Київ: Наукова думка.
- Болтянська, Р. І. (1975). До питання про розгляд проблеми омонімії-полісемії. Іноземна філологія. Київ.
- Булаховський, Л. А. (1978). Із життя омонімів. *Вибрані праці: В 5 томах*. Київ.
- Булаховський, Л. А. (1978). Про омонімію в слов'янських мовах. *Вибрані праці: В 5 томах*. Київ.
- Волох, О. Т. (1986). Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика. Орфоепія. Графіка і орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Словотвір. Київ: Вища школа.
- Гончаренко, С. У. (2008). Методологія. *Енциклопедія освіти*.
- Гуйванюк, Н. В., Кардашук, О. В., & Кульбабська, О. В. (2005). Українська мова: *схеми, таблиці, тести*. Львів: Світ.
- Демський, М. Т. (1974). Дієслівні фразеологічні омоніми. *Українська мова і література в школі, 3*.
- Деркач, К. О. (2024). Принципи і підходи до вивчення полісемії в сучасній корейській мові.
- Дутка, О. (2014). Омонімія в колі сучасних наукових проблем.
- Зацерковний, В. І., Тішаєв, І. В., & Демидов, В. К. (2017). Методологія наукових досліджень.
- Звонська, Л. Л., Корольова Н. В., & Лазер-Паньків О.В. (2017). Енциклопедичний словник класичних мов. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, "Київський університет".
- Кабаченко, І. Л. (2021). Методи дослідження багатозначності. *Publishing House "Baltija Publishing"*.

- Кантемір, С. О. (2012). Полісемія vs. Омонімія: труднощі розмежування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія», 1(24).*
- Карпенко, Ю. О. (2009). Вступ до мовознавства. Київ: "Академія".
- Ковалів, Ю. І. (2007). *Літературознавча енциклопедія: У 2-х томах.* "Академія".
- Коваль, А. П. (1987). Практична стилістика сучасної української мови. Київ.
- Кононенко, В. І. (1970). Омоніміка синтаксичних конструкцій. *Мовознавство.*
- Кочерган, М. П. (2004). Вступ до мовознавства : *підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів.* Київ: "Академія".
- Кочерган, М. П. (2006). Основи зіставного мовознавства: підручник. Київ: Видавничий центр "Академія".
- Кочерган, М. П. (2001). Вступ до мовознавства. Київ: Видавничий центр "Академія".
- Кочерган, М. П. (1980). Слово і контекст: *(лексична сполучуваність і значення слова).* Львів: Вища школа.
- Красота, О. Г. (2010). Суть та проблеми омонімії. *НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ професорсько-викладацького складу 22–23 квітня 2020 р.*
- Критенко, А. П. (1962). Тематичні групи слів і омонімія. *Слов'янське мовознавство.*
- Лексико-семантична система мови.* Відновлено з <https://studfile.net/preview/5258346/page:14/>
- Лисиченко, Л. А. (1977). *Лексикологія сучасної української мови: Семантична структура слова.* Vyshcha shkola.
- Ляшук, Н. А. (2011). Причини багатозначності в лінгвістичній термінології. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету, 6(1).*
- Марченко, А. Ю. (2023). Структурно-стилістичні особливості омонімії в китайській мові.
- Маслюк, М. В. (2024). Стилістичні особливості омонімів китайської мови в художньому дискурсі.

Ментинська, І. Б. (2022). Міжмовна омонімія як об'єкт термінологічного дослідження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 33(72).

Мовна система і мовна структура. Відновлено з <https://studfile.net/preview/2266233/page:13/>

Москаленко, Н. А. (1959). Нарис історії української граматичної термінології. Київ: Рад. школа.

Муравицька, М. П. (1975). Психолінгвістичний аналіз лексичної омонімії. *Мовознавство*, 3.

Олійник, І. С. (1973). Омоніми в українській мові. *Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія*. Київ.

Парадигматичні відношення в синтаксисі. Відновлено з <https://www.scribd.com/document/523299075/%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0-2-%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%B3%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B2-%D1%81%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%96>

Петровська, Л. Є. (2010). Явища омонімії і полісемії у фразеології (до питання про особливості семантики кінематичних фразеологізмів болгарської мови). *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*, (12).

Проблема багатозначності слова і проблема омонімії. Відновлено з <https://studfile.net/preview/10048306/page:5/>

Русанівський, В. М., Тараненко О. О., & Зяблюк М. П. (2004). Українська мова: *Енциклопедія*. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана.

Селіванова, О. О. (2010). Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля.

Скрипник, Л. Г. (1973). Фразеологія української мови. Київ.

- Словник іношомовних слів*. Відновлено з <https://www.jnsm.com.ua/sis/pro.shtml>
- Словник української мови*. (2021). Київ : Український мовно-інформаційний фонд.
Відновлено з <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0>
- Сога, Л. В. (2016). Полісемія як мовна універсалія в системі європейських мов.
Scientific review.
- Сокорчук, В. М. (2013). Явище омонімії дієслів в сучасній німецькій мові.
- Солдатова, Л. П. (2007). *Розмежування явищ повної лексичної омонімії та полісемії (словниковий та функціонально-стилістичний аспекти)* (Doctoral dissertation).
- Сосюр, Фердінан де (1998). Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, & К. Тищенко. Київ: Основи.
- Ткаченко, О. Г. (2007). Системні відношення в мові.
- Ужченко, В. Д., & Авксентьев, Л. Г. (1990). Українська фразеологія. Харків: Основа, 3.
- Чжао Юаньжень (2008). Китайські скоромовки. Міжнародне радіо Китаю.
Відновлено з https://ukrainian.cri.cn/141/2008/12/22/2s6385_1.htm
- Baldinger K. (1957). *Die Semasiologie. Versuch eines*. Berlin: Deutsche Akademie der Wissenschaft zu Berlin.
- Bally, C. (1920). *Précis de stylistique: Esquisse d'une méthode fondée sur l'étude du français moderne*. French.
- Blank, A. (1997). *Polysemie und Lexikon: Theoretische Grundlagen und typologische Aspekte der lexikalischen Mehrdeutigkeit*. De Gruyter.
- Bréal, M. (1904). *Essai de sémantique (science des significations)*. Hachette.
- Bridges, R. S. (1919). *On English Homophonex*. Society for Pure English. Oxford.
- Brugman, C., & Lakoff, G. (1988). Cognitive topology and lexical networks. In S. Small, G. Cottrell, & M. Tannenhaus (Eds.), *Lexical ambiguity resolution: Perspectives from psycholinguistics, neuropsychology and artificialintelligence*. San Mateo, CA: Morgan Kaufman.

- Buysens, E. (1965). *Linguistique historique. Homonymie, stylistique, simantique-changement phonétiques*. Univ. libre de Brux., Travaux de la Faculté de Philosophie et Lettres. Bruxelles.
- Casares, J., Arutiunova, N. D., & Stepanov, G. V. (1958). *Введення в сучасну лексикографію*. Indiana State University.
- Croft, W., & Cruse, D. A. (2004). *Cognitive linguistics*. Cambridge University Press.
- Drury, D. A. (1969). Homographs and pseudo-homographs. *Word Ways*.
- Eman, E. (1960). On homonymy in the German language. *Questions of linguistics*.
- Ferguson, C. A. (2000). *Diglossia and Other Topics in New Testament Linguistics*. Great Britain: Bloomsbury Publishing.
- Fillmore, C. J. (2006). *Frames and the semantics of understanding*. In B. L. Webber & R. W. Sanford (Eds.), *Proceedings of the Fourth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC)*. European Language Resources Association.
- Fraass, I. (1985). *Polysemie und Homonymie in einsprachigen Wörterbüchern der portugiesischen Gegenwartssprache*.
- Jespersen, O. (1924). *The philosophy of grammar*. Great Britain: H. Holt.
- Kong Shaoqi, (2001). *Modern Chinese homonyms*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research.
- Krovetz, R. (1997, July). Homonymy and polysemy in information retrieval. In *35th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics and 8th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics*.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Thing: What Categories Reveal about the Mind*. The United States of Amtrica: University of Chicago.
- Lyons, J. (1977). *Semantics: Volume 1*. Great Britain: Cambridge University Press.
- Pörings, R., & Schmitz, U. (Eds.). (2003). *Sprache und Sprachwissenschaft: eine kognitiv orientierte Einführung*. Gunter Narr Verlag.
- Sung, M. M. (1979). Chinese Language and Culture: A Study of Homonyms, Lucky Words, and Taboos. *Journal of Chinese Linguistics*, 7(1).

- Taylor, J. R. (1989). *Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory*. Great Britain: Clarendon Press.
- Ullmann, S. (1957). *The principles of semantics*. Glasgow university publications.
- Vicente, A., & Falkum, I. L. (2017). Polysemy. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*.
- Wittgenstein (1958). *Philosophical Investigations*. New York: The Macmillan Co.
- 吕叔湘. (1979). 汉语语法分析问题. 商务印书馆.
- 吕叔湘. (1980). 汉语多义词的研究. 北京: 商务印书馆.
- 吕叔湘. (1980). 现代汉语八百词. 北京: 商务印书馆.
- 姜戎. (2004). 狼图腾. 长江文艺出版社.
- 张永言. (1982). 词汇学简论. 武汉: 华中工学院出版, 133 页.
- 王力. (1958). 汉语史稿. 北京: 中华书局.
- 王力. (1985). 汉语史稿. 中华书局有限公司.
- 莫言. (2006). 生死疲劳. 上海文艺出版社.
- 莫言. (2009). 蛙. 上海文艺出版社.
- 莫言. (2012). 红高粱家族. 上海文艺出版社.
- 莫言. (2017). 酒国. 浙江文艺出版社.
- 葛本仪. (2001). 现代汉语词汇学. 山东人民出版社, 239 页.
- 许旖庭. (2009). 从语境诠释汉语多义词之研究. 北京大学中国语言文学系, 197 页.
- 郝景芳. (2016). 去远方. 江苏凤凰文艺出版社.
- 郝景芳. (2016). 流浪苍穹. 江苏凤凰文艺出版社.
- 韩寒. (2000). 三重门. 作家出版社.
- 高名凯. (1988). 词汇语义学. 北京: 北京大学出版社.